

תורת הפרסום

מ ס ה

דרכי הפרסום

לא הכל יודעים, ורבים אינם חושדים אפילו, שהשם הטוב והפרסום הם גם כן מין ארג, הנטוה במכונות העשויות לכך בכל המדינות של כדור-העולם, בכחם של פועלים מומחים במקצוע התעשייה הזאת או במכונות, השייכות לחברות בין-לאומיות ובין-מדינתיות.

הרבים אינם יודעים, לפי שהם סוברים בתמימותם, שהפרסום הנהו מתנה נחמדה, הנופלת בחלקו של האדם בדרך נס ובהיסח-הדעת גמור, כמו מן מן השמים, בלי שום רצון בעלים, בתור כוכב-לכת של חכמה, שאר-רוח וכל שאר הסגולות הטובות או מעין תשלום שכר בעד פעולות ממשיות לטובת המולדת, בני הדור או מין האדם בכלל.

לכאורה כך, ובאמת לא כך. בתשעים ותשעה אחוזים לא כך. המציאות מורה לנו ממש את ההיפך.

אמנם, יש גם כן יוצאים מן הכלל. יש אשר האהבה וההערצה של בני הדור ניתנות באמת לאיש-הכגולות, לבעל-המדע, לממציא, לעובד את האמת או לאמן, אשר פָּרְשו את עצמם לגמרי מכל הנאות עולם הזה – בלי פרישות גמורה אין עבודה של התמכרות, אין תורה ואין חכמה – כלו את כחם ואור עיניהם במשך עשירות שנים ועסקו בעבודתם באמונה, לשמה ובלי שום פניות – ובכלל זה גם פנית הכבוד והפרסום – וגלו המצאה חדשה או דרך בלתי סלולה במדע, בחכמה או באמנות, ואחרי כן, כשנס כבר ליחם או אדם הגופני כבה בעולם זה, הם קמים לתחית-עולמים, ועצמותיהם הזקנות או המתות נוחלות שם-עולם לדורות.

אולם דוקא סוג זה של מפורסמים הם נעלים ביותר ומופרשים מן המין האנושי; יש בהם יותר מן הנס מדרך-הטבע, והם נגלים ככרך או כרעם, מן הנצח אל הנצח, ולא כהופעה אנושית; ומחמת זה אינם משפיעים כמעט כל-עיקר לא על בני דורם ולא על הדורות הבאים, אם כי שמותיהם נשאים תמיד על כל לשון וגם תורותיהם מתקבלות לכאורה על הלבבות, אחרי גלגולים שונים, כמובן, וצמצומים אחרי צמצומים, שנוטלים מן התורות ומן הדעות כמעט את העיקר ועושים אותן פושרים ראויים לשתייה לפי טעם הבינונים והפחדנים שבכל הזמנים, וממילא גם שורש הגדלות והרטט העיקרי.

אלו שהניעו את גותני התורות ומחדשי הדעות, לוטים עד עולם בערפל זאינם משפרים ולא מרעננים את המין האנושי כל-עיקר.
לא כן היא הכת השניה של אנשי-שם, היושבים בתוך בני-האדם, ואינם עולים כמעט בשעור-קומתם עליהם, אלא שהם מצטיינים בכשרון-מה, ובהיותם מקושרים ומעורים בבני-התמותה הם משמשים דוגמה ומופת לבני-עירם, מדינתם ודורם. הללו מקבלים ונותנים הכל בדרך-הטבע. ואף עצם שמם הטוב, מי שמזכה אותם להעשות דוגמה, ומקור של השפעה, בא להם לא כנדבת העליונים, כי אם בכח כשרון מעשי מיוחד, הבנה בתכסיסי מלהמה בעד הקיום וחריצות התחבולות, והערמות ואמנות מיוחדת להתהלך באהבה וברעות עם כל אותם רבבות הפועלים והמנהלים והבעלים, המתעסקים באותן המכונות הענקיות, היוצרות את ארג הפרסום; באופן שגם כאן שולט אותו החוק הטבעי שבמלחמת הקיום בכלל. מנצחים לא האסתנסים ובעלי הנפש היפה, כי אם החרוצים ביותר ואנשי המזימות. ולא עצם הכשרון או אפילו צירופם של כמה כשרונות ביחד מנחילים לאדם שם טוב, הגורם לו, כמובן, לעושר ולכבוד, כי אם הכשרון היחידי להשתמש בכשרון או בכשרונות והחבנה להפיק ממעט היתרון תועלת מרובה.

ומה טיבו של כשרון זה? —

על שאלה זו אפשר להשיב רק בדרך כלל, בראשי פרקים שטחיים ובקירוב: זו היא הבנת נפש האדם, עם כל חולשותיה וצד השפלות וההמוניות שבה. ואלו הם הכללים:

(א) אדם סתם הנהו שפל בעיני עצמו, מרגיש ריקנות חייו ומחפש תוכן בשביל החלל הריק שבלבו. (ב) אדם סתם רואה את עצמו כסרת. ואת העיקר הוא מוצא דוקא מחוץ לד' אמותיו, במקום שהוא גופו איננו. (ג) אדם סתם אינו מכבד את עצמו ומפני זה אינו הוגה כבוד לכל מה שקרוב אליו קירוב שטח ומעלה, כי אם לרחוק ולמרוחק. (ד) אדם סתם שואף לראות מחזה ואוהב צבור.

מפני כל הטעמים הללו ההמון כרוך אחרי עשרת האלפים של בני-העליה — הן בעושר חומרי והן בשפע רוחני — לפי שבד' אמותיו של הגדול והמפורסם האדם סתם מספק את כל משאלותיו האמורות למעלה. המפורסם הנהו אצלו תוכן, עיקר, אילויה של מרחקות ומחזה. ומכיון שכל אחד שואף אל המפורסם ממילא מתלקט במחיצתו של המפורסם צבור גדול, ובכך סביבה זו של המפורסמים מספקת גם את תאות הצבוריות שכלל פרט, שחיי נשמתו וסולם-הרגשותיו הם עניים במעלות ומפני זה הנהו שרוי תמיד בפחד מפני הבדידות. לא כן, כשהוא עולה רגל אל מפורסם הדור ומתאבק בעפר הזהב שלו, הריהו מתדבק ממש בכל שפע הטוב והנחת, הצפון, לפי השנתו, רק לבני העליה, ועל ידי זה הנהו עצמו עולה גם כן דרגה אל השלימות. — זילא

מובן, שכל מי שמפורסם יותר נחשב בעיני האדם סתם למשוכלל יותר ולמחזה הכי ממושך-לב והריהו מעורר ביותר את סקרנותו ותאות הדביקות בו. וכל מי שכרוך אחרי המפורסם ומתהלך עמו זוכה ע"י זה בלבד להיות מחזה, כלומר לפרסום. הרי שהמפורסם ביותר הנהו הדרגא העליונה בסולם, וכל מי ששואף לכעלה מטפס ועולה לאט לאט דרגות דרגות - ומי שכבר עלה לדרגא עליונה אסור לו להשפיל את עצמו כדי דרגה אפילו כהרף-עין עם זה, שעומד שם למטה, ולא עוד אלא שהוא מתנכר לכל אלו בני-לוייתו לשעבר, וכף לאט, לאט, בחריצות ובתכסיסים. מתחילה בתור תלמיד, משמש ונושא-כלים, אחרי כן בתור סגן, משנה וחבר, עד שהוא מגיע למרום הפסגה. לא כן האיש, שמבקש להיות תוכן ועיקר לעצמו ומכבד את נפשו, וחיי נשמתו קובעים לגופו חטיבה ואינו אוהב להיות מחזה לאחרים, בודאי שהוא שוקע למטה בסתר המדרגה; ולא עוד אלא שהוא בורח מן המפורסמים, שסביבתם רוויה תמיד כבודים ואורדנים וזכויות זאירים מרעל מעבדות ואדנות; ומכיון שהוא בורח מן המפורסמים הפרסום בורח מאנו.

ש ל ש ה ה מ פ ו ר ס מ י ם .

הראשון הנהו המשחק על הבימה. הוא הנהו הטפוס הכי רצוי, והכי קרוב ללבו של האדם סתם. הוא הנהו ילד-השעשועים של ההמון. ודאי לא לפי שערכו התועלת, מרובה ביחוד לטובתה של המדינה. מסתתרי-האבנים ובנוי-הגשרים ושוטרי-הלילות חשיבותם גדולה הרבה יותר במובן התועלת לטובת הרבים. כמו כן אי-אפשר אפילו להעלות על הדעת, שכשרון של משחק בינוני מצוי פחות מכשרון של איש-מדע בינוני, של בעל-משפחה ישר-לב או סוחר הנושא ונותן באמונה. אדרבא, אפשר להניח בדרך כלל, שרוב המחזות הדרמטיות ורובם של המשחקים, הממלאים את התפקידים, שאין בהם לא מן האמת האמנותית ולא מן המוסרית, כי אם אינטריגות וסנסציות זלות ותעתועי-עגבים בלי צער-ההויה של האהבה והתאוה, אינם אלא מזהמים את המציאות ומשחיתים את נצני הטהרה, המפורים בכל זאת בין הקוצים והחרולים של חיי-המין ומנבלים בפיהם ובתנועותיהם המכוונות לצד ידוע את האהבה המוקעה על הבמה. אלא מה? שהקהל מכיר תודה למשחק, שהסיח את לבו של האדם סתם מן הריקניות, המטילה עליו אימים, שהשכיח, כפי הביטוי השגור, לשעה את עצמו, שחשף לפניו, לו רק לשלש שעות בשכר הכרטיס, את חדר-המטות של השני, שהנהו תמיד לגבי הראשון זדגא עליונה של חיים. לפי שחדר-המטות הזר לוטה בערפל, רחוק ומרוחק; ובעיקר לפי שממלא התפקיד נעשה לזולת מוקיון, לא אדם, כי אם מחזה גמור. -

יושב-הראש של המפלגה. שר-הוצבא, ציר הפרלמנט, מושל הפלך א חבר המיניסטרים — אלו הם המפורסמים מן הטפוס השני. הקהל מתיחס אליהם בכובד-ראש מרובה אם כי בהחזקת-טובה מועטה מלהראשון, אולם גם את ערכם הנהו מודד לפי מדת פרסומם וחולק להם כבוד לפי מספר אנשי-שלומם הכרוכים אחריהם וחונים על דגלם. וגם כאן לא התועלת או החשיבות האיכותיות — קובעות את היחס. לא המפלגתיות, לא צבא אחוזי רומח ולא מקל המושלים הם עיקרים ראשוניים בסדר הערכים של חיי האדם; ובודאי שאת האכר וחליל הרועים והיד החרוצה של הפועל, הבוראים ממש את עושר התבל, ראויים הרבה יותר לכבוד ולהוקרה, ומכל שכן, שאי-אפשר להבין את טיב התועלת הממשית וכח-היצירה הראשונית הצפונים באותו התהו-ובהו של מוסדות המחוקקים, שלשם שופעים, כמו פלגים לתוך עמקים, כל צנורות החרפות, הגדופים, הדרשות של הבל והנאומים הריקים והמפוצצים של כל המדינה; הן למוסדות אלו מתכנשים על פי רוב כל נואמי הגדולות, אשר לשונם בפיהם וכחם להעלות אבק, כל עורכי-הדינים החרוצים, המטהרים את הטמא ומטמאים את הטהור, כל בעלי המזימות, השואפים לממשלה ויודעים לסכסך מפלגות ולאוכים ומדינות, ומקבלים שכר-חדשי בתשלום הסקנדלים שהם עורכים; ובכל זאת מוסדות אלו הם תל-התלפיות של כל המדינה, שכל העינים נשואות אליהם ואל אלו, שזכו אל הכבוד להיות ממקוראיו, בכבוד ובגאון; וכל אחד מן הקטנים שבמקוראים אלו חשוב הוא פי-הרבה מאיש-מעשה נאמן, מחכם הוגה במדע ומבעל מדות תרומיות, באופן, שכל מימרה של הלה מתפרסמת על ידי אלפים העתונים בכל המדינה ומתפוצצת לכמה בנות-קולות.

ובשל מה? — לפי שהללו עומדים על רמה, מקום גבוה יותר מן האדם סתם; יושב-הראש רוכב על הראשים של בני-המפלגה; שר-הוצבא — על הסוס, וציר הפרלמנט עומד על הבימה הכי גבוהה שבמדינה, שמשם הוא מדבר לא בשם עצמו — העצם ה"אני" של האדם סתם מזולזל תמיד בעיני עצמו — כי אם בשם הרבים, שליח הצבור, לא איוה, "אנכי", כי אם, "אנחנו" ובאזנים של הרבבות או המיליונים, וממילא הוא עוקר את האדם סתם מן הפרטיות ומתוך הבדידות, המהלכית עליו אימים.

האמן, בן הצורות השונות, הנהו השלישי לשם ולפרסום. המשורר בשירים, כותב הנובילות או הרומאנים, מצייר התמונות, ומכל שכן הדרמטורגן, הזוכה להעלות את מחזותיו על במות-התיאטרונים, אפילו אם הללו, כמו שנהוג ברוב הרוב, אינן כוללות בתוכן כי אם שלוב של מאורעות סנסציוניים ומפעילים, מעשה מלאכה חרוצה, ואינטריגות בעל-ביתיות בינו ובינה ובין ה"הוא" השלישי, הללו זוכים לא רק לשם בלבד, כי אם גם מעוררים את כל החוקרה שבלב האדם סתם, ופועמים גם הערצה, שאינה מסתפקת במחאות-

בפנים מתנות-פרחים, ובהקמת מצבות בלבד, כי אם תובעת בעדם עשירות ממש, חלק במשמני הארץ בתור שכר ואל-מות, ומטילה את כבודם של הללו, שכולל בתוכו, לפי השגתם, גם כבוד האומה או המין האנושי, חובה על כל אדם בן-זמנם ותקופתם. ואם כי הערצתו של האדם סתם לגבי השלישי אינה ברכת ורעשנית, כמו לגבי שני המפורסמים הראשונים, היא בכל זאת מתמידה וקביעותית הרבה יותר והשפעתה מרובה ביחוד על בני הנעורים, המתחנכים על יצירותיו של האמן בעל-המלאכה ורואים אותו כיצור העליון של מין האדם; ויש אשר גבורים של ספורים או רומאנים נעשים ממש דוגמאות של חיים ומות לדור המתחנף, כמו כמה וכמה גבורים של מספרים ורומאניסטים דוקא גרועים — וכל שהיצירה גרועה יותר מצד האמנות, אם היא או יוצרה זוכים לפרסום, הריהו פעשית תורה לבני-זמנה, לפי שעלידה האדם סתם רואה את עצמו דבק בסכוס החכמה, שחוב הוא על כל בן תרבות בתקופתו, וקונה לעצמו תוכן; ודבר זה בלבד, שהוא מעלעל את דפי הספר המפורסם, ומכל שכן כשהוא קונו בכספו ומאספו אל ארון הספרים שבחדר-משכיתו, מעורר בקרבו כבוד כלפי עצמו.

התכסיסים והמכשירים

והנה הפרסום, שהניו באמת אוצר יקר של גרולה ועשירות לבעלו, ויש אשר מנחיל למי שזוכה בו גם אל-מות ממש, נקנה, כמו כל דבר שברכוש, דוקא ע"י כשרון מעשי מיוחד ובכח צרוף רב-הכמות של כמה וכמה פרטים, גדולים וקטנים, גלויים ונעלמים, המניעים את המכונה הענקית, היוצרת את הפרסום. קורא אדם על עמודי הרחוב מודעות ענקיות עם אותיות של קדוש-לבנה, המבשרות על בואו של משחק פלוני לעיר והשתתפותו במחזה זה או פלוני בנשף של היום, וביחד עם זה מוצא האדם פה הרצאה מפורטת של 55 מעלותיו ויתרונות כשרונו של משחק זה, פעמים גם ידיעות מפורטות מדבריי-מיי-חיו של גבור היום, ועל פי רוב גם תמונתו הפוטוגרפית הענקית, באופן שכל עובר ושב אנוס לקרוא פעמים ביום את דברי השבח והקלוסים ולהזין את עיניו בדיוקנו הארטיסטי של הגסטרוולר המצוין, והאדם סתם סבור בתמימות, שפרצוף זה קפץ ממילא על העמודים או הודבק שלא ברצון בעליו ואינו חושד כלל — ואפשר שבלבו מעמעם מין הרהור שזוה הנשתק תיכף — שסוף כל סוף ריקלמה זו הנה מעשה ידי המשחק עצמו או של מנהל עסקיו, בסמיכותו של איש-האמנות, העושה סחירה במעט הכשרון שבו, ואילו כל מי שנושא ונותן בסחורה אחרת, כגון בנפט, בכפתורים או בשמן-קיק, מפרסם רק את סחורתו, אבל לא את עצמו ואת מדותיו הטובות, ומכל שכן, שאינו

מצרף אל מודעותי בעתונים או על-גב עמודי-הרהבות את פרצוף-דיקנר.
חוץ מבאמריקה, ששם כבר הונהג גם מנהג זה. (תיתי לך אמריקה הממוכמת
שבמעשי התעותעים שלך הנך קורע את המסוות מעל פרצופיהם של בני-
העליה כביכול באירופה!)

אי-אפשר ליחס, כמובן, ענוה יתירה גם לאנשי-המדינות, למנהלי-המפלגות
ולעוסקים בצרכי הכלל, שאינם נוהגים כל עיקר להיות נחבאים אל הכלים
ולצאת לפני הקהל אחרי הפצרות מרובות, כי אם אדרבא הם קופצים בעצמם
תמיד בראש (אילמלא היו קופצים מי זה היה מעמידם בראש?), מנהלים
תצמולה לטובת עצמם ומוכיחים לההמון באלפי אלפים הוכחות וראיות, שרק
הם הם בלבד, הנם דורשי טובתו, והעיקר — כך מפתה כל אחד את ההמון
בשם ההמון — רק בו נותן ההמון אמון וכונן למנוח את גורלו בידו. והקהל
שומע ומתפתה — ומכל שכן ניכרים הדברים בשעת ולפני הבחירות, שבימים
אזו אנשי הכלל פושטים מעל פרצופיהם את כל המסוות ויוצאים ממש
בקדומים ובכתבי-שטנה ובדלטוריה להלחם על הזכות, שהם כובשים אותה
בורוע, לגמול טובות להכלל, ובכך זאת האדם סתם מלא התפעלות מבאי-כחו,
המקריבים, לפי השגתו, את עצמם רק לטובתו, והעתונות, זו המשמשת פעמים
עריסה לישן את האדם סתם בבערותו ופעמים הצוצרה להעיר בקרבו את החיה.
שבעיקרה הנה כלי-השרת של שרים ומושלים וראשי-קהל מכל הצורות והסוגים,
מריעה בתרועי-תרועות על כל מעשה קל או תנועה כל שהיא של השר או
המושל או הגבאי והפרנס. כל העתונים מלאים שיחות, הערות, השערות,
סברות, שנאמרו או נפלטו דרך אגב על ידי אותם הדברים והפרנסים, ולא
רק זה, אפילו אופן אכילתם של הקברניטים הללו, דבורם, כל מהתלה
שלםם נעשה לענין חשוב בשביל כל בני המדינה. רק הם הנם מנגינתו של
האדם סתם. ראש-קהל זה הלך! הוא שתה! הוא נסע! הוא שבו הוא נשא
אשה! הוא מלא אמונה! הוא מתיאש! — בקיצור, מי ששקוע בקריאת העתונים
יש שהוא שוכח לגמרי על דבר מציאותו של חוג אחר לגמרי של אנשים
בעולם; שיש אחרים חורשים, פועלים טורחים, חכמים חושבים ובני-נעורים
אוהבים וכואבים; דומה, שאין כלום יותר בעולם חוץ ממבלי עולם אלו, בעלי
הפוליטיקה, השואפים רק לפרסום ומתפרסמים באמת ונוחלים שם של
גומלי-חסדים.

ומה גדולה הכת של-המשמשים את האמנים מכל הצורות. הללו הם
הדרשנים, הפרשנים, הכתבנים, המבקרים והמסבירים, המגבבים דברים על כל
שורה או רמז של האמן ומכניסים לתיכם כונות כבענינים העומדים ברומו של
עולם. הם, השושבינים הללו, מובילים את חתן-האמנות אל חופת-הפרסום,
ומקומם במדור התחתון של העתון או על גבי עמודי אירחונים הכרסנים,
המוקדשים לכאורה להארתה ולהסברתה של האמנות. שהללו — אינם מביאים

שום תועלת להאמנות הטהורה, ולא עוד אלא שמוזיפים אותה — בזה אין שום צל של ספק. האמנות משתגשגת רק במערת-המכפלה של החלום והכאב. רק בהסתר. והפרשנים קורעים מעל הכלה הצנועה את הינומת-הארגמן, מקרבים אותה אל שוק העשיה ועושים פושרין את ההזיות ואת הדעות הצרופות. גם את כחו של האמן הם מתישים על-ידי זה, שהם מסבירים לו ולאחרים את שורש נשמתו ולועסים תמיד את מהותו בפרהסייה. כנגד זה הם מחניפים לתאות הפרסום, הלוהטת אפילו בנשמות הצנועות ובלתי-התקיפות; גורמים, אמנם, להפצת ספריו או תמונותיו של האמן, אבל מרחיקות אותו משרשו, ועל פי רוב הם מסרסים בקרבו את כח היצירה, אם הוא אינו מזדיין מתחילה על נפשו ומכריז לכתחילה בכונה עליהם מלחמה כדי לגרשם מד' אמותיו. אולם כל מי שבקי בארנות חייהם של האמנים מכל הצורות, עד כמה הם הומים תמיד כובובים בפרורי-הצבור וצובאים על כל בתי-העזונים — האיטלזים, שבהם נמלך הכבוד ליטראות ליטראות — כבתולות זקנות וקנאיות ותובעים בפה: אמן אני! פרנסני! — פרנסני! — קלסני! — הכרו עלי! — קרא בקול: אמן אני! — כואב אני! חולם הנני! — ולא עוד אלא שהם מתרפסים ומדברים תחנונים ומבקשים אל-מות כנדבה — כל מי שמכיר בטיבם של הללו אי אפשר לו לרחוש כבוד מרובה לבני-עליה הללו; ומכל שכן שאינו מכבד ביותר את בעלי המאמרים, הללו שאינם לא חורשים אדמה ולא הוגים מחשבות, כי אם מפרשים את דבריהם ותאריהם העמוקים כביכול של בעלי הנובילות והשירים ודורשים עליהם דרשות ובונים עליהם תיאוריות; והם הם הכותבים בעמקנות מדעית דברי ימי הספרות. הה, כמה שטות והבל מסוגלים לב ומח של בני האדם להכיל בתוכם!

המכונאים.

ובכן הבו גודל לאותה, הבריה המשונה, העתונאית, שהיא הנה ראש-החובלים של המכונה הענקית. גדול מן האדם הסתם הנהו המפורסם, וגדול מן המפורסם הוא העתונאי. לכאורה אדם ענותני, בלתי נראָה, לוטה על פי רוב בפסדונים, אבל הוא ממליך גדולים, מעלה מיניסטורים, מרומם משוררים, והוא, ברצותו, מוריד אה הגדולים מכסאותיהם וזורקם לאשפה. החיים והמות בידו. — אבל חיים ומות ממש, במובן פיזי? כי מי שיורד לאשפה מעל הדרגה הגבוהה של הסולם נופל גם לתוך עניות ומת מיתה פיזית. העתונאי, ספוס משוכלל של אדם-הוא מכונה, שאין לו משלו כלום ונברא רק לשמש אחרים ולהיות שופר, הנהו באמת ראש הקהל, השר, המלך, והמשחק. הוא מפרנס את ההמנים, הוא מלהיבם ומתוך גרונו נוהמת תמיד החיה הצבורית.

ומכיון שכבר נתעלה למדריגה זו הרי גם השר, המשחק והאמן הם בידי
כִּי-שְׁעוּעִים, בפניו מתרפס דבר המדינה, כורע האמן, והמשחקת מנשקת את
כף ידו וחולקת לו מחמאות; ואשרי מי שזוכה לקנות לו רע, עתונאי מובהק,
שיפרסם את שמו ויבצר את מעמדו בחברה, ואוי לו למי, האומר לסלול
לעצמו דרך בכח עצמו. האמן שבא לעיר הריהו סר קודם כל לבית-המערכת,
כמו לבית-הפקידות, לרשום אה שמו בפנקס, כדי שמחר תבוא הרשימה:
"פלוגי בן פלוגי האמן כבד את עירנו או את מדינתנו ובא. בטוחים אנו,
שכל בני עירנו או מדינתנו ידעו לחלק לאמן גאוני זה את הכבוד הראוי!"—
ואחרי ימים עוד רשימה מעין זו: "ממקורות שונים מודיעים לנו, שהופעתו
של האמן פלוגי בן פלוגי בעירנו או במדינתנו עוררה ענין גדול בין כל
השדרות, והמונים נדחקים לראות את פניו ולשמוע את מדברותיו הנפלאים" —
כמובן, מכאן עוד דרגה. האמן עצמו רושם את הנוסח, והעתונאי אינו אלא מתוך
בינו ובין עורך העתון, או מסדר האותיות, כך, בקירוב כך, עובדת מכונת-
הפרסום, שרבים נהנים ממנה ובונים עליהם את חייהם ומעמידים עוד פנים,
כאילו כל הכבוד הזה נפל להם מן השמים ובהיסח הדעת.

אמת, יש עוד כמה וכמה אפני-עבודה ומיני מכשירים שונים, יש
תכסיסים דקים יותר, ויש מכוונות משוכללות ביותר, המזכות את האדם בפרסום.
אני הבלטתי במאמרי זה את המכוונות הפשוטות ביחוד ונתתי רק ראשי
פרקים; העיקר, שהקהל התמים, זה האדם סתם, הצמא בפנימיותו למון רוחני
ולהתעלות רוחנית ממשית, נתעה על פי רוב הרוב בתמימותו ומכרסם עצמות
שלא בידיעותו. הוא אוכל ושותה הרבה גדלות, אלא שהוא מקיאה, לפי
שהיא מזויפה. ויש אשר הוא מתעורר בכעסו, משליך מעליו את אלידי התהו
ובורא לו תיכף אחרים. מן הפז אל הפחת, לכן הנהו תמיד במצב של שכרון,
ולהוט בכל פעם אהרי אליל חדש, שאי אפשר לו להתקיים בעצמותו,
בלי אליל.

הוא ירא מפני הריקניות, וגורלו שהוא מפרסם את הריקנים שבכל
דור, המרבים שאון.

באמצע העולם

II

לא אפס הקסם בארצות העולם.
היפעה בהלה היצירה בעשרה,
בת אלפי שנות תקף

בבקר בבקר יחללו חרש
שפילי המזרח.
טל ירעד על עלים. צפרים תרנה
רנונים טהורים,
מגדלי מקדש יעמדו בנגהות
בכמה ארצות.
בם אלפי בני-אדם יתפללו חרש.
וגופים ישתטחו על שטיחי השני
(הביאום משלמים ממכה הקדושה...)
ותפלה ילחשון.
וישישים חכמים בטלית יתצטפו
ויפללו לאל עוטה אורה בשלמה —

בְּעֶרְבַּ בְּעֶרְבַּ יְהִלּוּ כּוֹכְבֵּימ
וְעֵבִי שָׁמַיִם בְּתַכְלֶתֶם הַבְּהִיה
סוּד אָדָמָם יִנְצְרוּ...
מִרְחֹק, בְּתוֹךְ הָאֶפְלוּלִית הַמְּסוּכָה
מִסְגָּדִים וּמִגְדְּלֵי קֹדֶשׁ יִלְבְּנוּ
וּפְנִימָה מְנֹרֹת הַכֶּסֶף תֵּאָרְנָה.
אֶלְפֵי לְכָבוֹת יִם־דְּמָעוֹת בָּם יִשְׂאוּ
אֶל אֵל הַמְּסַתֵּר בְּשִׁפְרִיר שָׁמַיִם - -

בְּחֻדְרֵי עֲשָׂוִיֹת־שְׁלוֹה תִזְרַחְנָה,
אִם צְעִירָה תִשׁוּרֵר לָהּ שִׁירַת בְּתוּלֵיתִי
וְדְמָעוֹת תִּפְלָנָה...
וְנִעְרָה תִשָּׁב בְּנוֹיֹת עֲגֻמָה
וְתִרְצֵד מִמְתִּיקוֹת מְכֹאֲבֵי אֶהְבֶּה
וּפְסוּתָר יִגָּן - - -

וְאֲנֹכִי בְּצֵל אֶעֱבֹר חוּצוֹת בְּבִקְרִי
וְאֵתְעַ בְּעֶרְבַּ מְעַבְרֵי חִלּוּנוֹת.
וְתִפְלַת כָּל גִּפְשׁ מִמְּנֵי לֹא תַעֲלֵ
אֶל אֵל הַמְּסַתֵּר. - -

ארץ ישראל

מיומנו של אחר העולים.

זה חמשה ימים אנו שטים בים, על פני ירכתי האניה. — נוסעים רבים אתנו. לתאיהם ולמקומותיהם הם נפלגים, בתאיהם ובמקומותיהם הם מסתתרים שם, ודבר אין להם איש עם אחיו. רק אנחנו, העולים, יורדי מטה, חבושים וארוזים כדגים מלוחים בשנתנו המחניקה, — מלאי אהבה וחסד ורחמים איש לאחיו. בשיר בפה, רוממות אל בגרון, ונתה-לחם לחצאין, ומעט מרק פגולים ללפת את הנקודים היבשים, והרבה עמל וגיעה, וחיים בצות אחת — אלה הם מנת גורלנו, העולים לארץ. אין איש דורש לעצמו ולטובתו — טובת אחיו ועמו נגד עיניו! כלם אהובים, ברורים ונחמדים — שתפנות ברוח ובנפש! רק אני, אני שלבי „כים נגרש“, אני, הצופה מעט אל לב אדם ורואה אל מצפוניו, רק אני — המפחד מ„רוח אדם זה העולה למעלה“ ומהאחזה והרעות היתירה, הרחוקה כל כך והמתנגדת כל כך אל החנוך המקובל ואל הטבע שהטבעו בני אדם.

אגואיסמוס רק אחד, כעוקץ של הפרעושים והיתושים הרבים השורצים בירכתי ספינה זו; אגואיסמוס המחתר באלפי חתולים, הוא הוא האורב לאנשים הטובים הללו והמבצבץ מתוך עיניהם וחדות לבם. היעלו? היבואו אל הארץ ולבם עמם? הימצאו את אשר יבקשו ולא תרפינה ידיהם כרוב כל אחיהם? היביאו אתם את הטוב באמת והמועיל באמת! אנשי סדר ומשמעת, אנשי עבודה הם כלם, בני ארץ-מערב מסודרת, איש איש חוגתו, איש איש גישו. הדל עם אידיאליו המוגזמים, עם הסינטטטיים המתרברבים — עם מעט רגש ולב חלי לעני אדם וענות העם. —

והים שקט, כראי שאנן, והשקט לא יפול לבי. דמעה לוחצת את גרוני מאז הלילה. ואיני יודע מה אתי. התברך השעה? האעלה גם אני? הימצא בי די רגש ודי לב להכיל את כל עמק הברכה, שברך אלהים את עלותי לארץ? — הימצא בי עז ואמץ רוח לחלק מעט מן הטוב, שינחילני ה' בארץ עם אחי, בני עמי? ואני — אל המנוחה תשאף נפשי, אל המנוחה המעטה, שאליה קותה נפשי זה כמה. הים שקט, המכונות והגלגלים נוע ינועו, יעלו קצף ושאון על פני הים. עבודי השחר מתרוממים, הכוכבים היפים, אלה הכוכבים הנפלאים, שנוצצו בלילה „כושית במשבצות זהב לבושה“, הולכים ונעלמים. כלם ישנים, על חלומם ועל מתקם, ורואים את עולמם בחלומם. רק אני עם לבי, אשר השקט לא יוכל, סער אסער לקראת גלי-הים, המתנמאים שם

ממקום לא אדע, ואל אלהים אשא נפשי. כי ידע לא אדע, החותר אני
אל המנוחה הדרושה, או לעולם לא אמצא עוד מנוח לנפשי הנכאה.

* *

הלב יעיק. כלכל לא יוכל. דמעה עומדת בעיני ועוד מעט ותשר.
דמעה — שלא ידעתי מעולם, האוהב אני את הארץ? הבאתי אל המנוחה?
ההרגש ארגיש דבר מה אל אותם החולות הצהובים וזוים הכחול הגשקף לי
מרחוק. יש רגש אחד החי בקרבי, כי אותה הארץ לא אעזב, כי שם עמק
עמק מקנן בי דבר מה סתר, אשר משך ימשכני אל אדמה זו. אבל חוץ
מזה — ריקות. ריקות נוראה! איפה הם הרגשות, אלה רגשות הקדש, שתקפוני
זה עשרים שנה וברגעים האחרונים, עד רדתי על החוף? ומדוע יקר לי זכרון
ארץ זו שעובתי וזכרון כל זיו וכל גרגיר אדמה של עיר מולדתי וסביבותיה?
ואני הן דמיתי, כי אבוא אל הארץ ואפול על פני ואתחנן ואנשק את עפרה.
אלי, היש באמת אהבה אל אדמה שלא הכה בה אדם שרשים? ואני רק
אתמול, בטילי יחידי ובהסתפלי אל השמים הנפלאים ואל שפעת הכוכבים
הבהירים, וידעתי, כי לי הארץ, ואפשר לגהות כאן מזורי ולמצוא מעט מנוחה
לנפשי החולה, והייתי רגע מאושר, כי נמצא אני בארץ זו. אבל אחרי כן,
אחרי כן... מדוע יעיק עלי לבי ככה? ואני הלא אל חוף המנוחה חתרתי, אל
חוף האחרון בימי חיי...

והאנשים, האנשים... אנשי תל-אביב... יושבי ירושלים... וכל בני
הארץ... קשה ונורא להעלות על הלב, כי „ספחת בארץ... וכי כלם כלם...
„אין בהם מתום“... וקשה ונורא שבעתים להשלים עם הרעיון, כי גם
הגדולים והטובים שבהם גם „המה יחדו שברו על נתקו מוסרות“... וכי —
וזהו העיקר — עבודה זו הכבירה והנשגבה „לרפא ולגהות מזר“ — הגיעה
עד משבר... וללא הועיל...

ללא הועיל! כבר נגזרה גזרה! אף בשכונה זו הנהדרה, ובארץ זו היפה
והנחמדה באמת, בית היוצר והאבנים ליצירת „אמה חדשה“ ופסיכולוגיה
מחודשת — אין מנוח ומרגוע לנפש העיפה!
ללא הועיל! אנכי... אנכי, לא אעזב את הארץ, בצפרנים אאחו בה,
בשארית כחי, בדם תמציתי אתערה בה ולא אעזבנה, אפס מנוחה, הן, אלי,
מי ידע, אם אמצא בה, גם בה?! — — —

* *

אירוניה מרה היא, לקרוא את הדברים: „אנכי לא אעזב את הארץ“...

ב, צפרנים אאחו בה... אנכי עובתי אותה, את הארץ, וכל ארצות תבל עוב
אעזב, כל הזמן שהנשמה לא תעזב את הגוף, וכל זמן שבכח וברצון-אל לא
אנוח אותה ה, מנוחה השלמה והרויה, שאין אחריה כלום.

„אנכי לא אעזב את הארץ“... הה, שנה שלמה חייתי בארץ זו, שאפתי
את אוירה — „חיי נשמות“, טעמתי את טעמה — „מדבש לי יערב“, ועזב
עזבתי! — ללא מנוחה וללא מרגוע, ואלה רובצת על שפתי. הה, אלי, כמה צר
לי! את מי שנאתי ואת מי אהבתי בארץ הזאת? ארץ תקות בני ישראל,
משאת נפשי אני „והדום כסא אלהי“... כשעזבתי — תמהתי: איך יוכל אדם
למצוא מנוחה ב„ערבות חול“ כאלה וב„שרב יום“ כזה. כשעזבתי, והתרחקתי
ממנה, ואת נפשי אני מדבר — תמה אני: איך יוכל אדם לשכח ארץ זו,
ופנה זו היחידה בתבל, מקום שם „שעריה פתוחים למול שערי שחק“.
עזבתי... והאמנם עזבתי? אלה היושבים בה, המשחקים בה' אלהים ובאדם;
אלה היושבים בה, המשחקים בארץ-מנוחה זו, — האמנם יושבים בארץ זו!
ואני הוא הנדח והגולה, אשר ה' משחק בי וחץ אני ללעגי אדם — האמנם
יש לי פנה בתבל זו רבתי, חוץ ממנה?! אלי, אלהים היודע ועד, כי לא
צחוק הוא עמדי „ארץ זו“ ו„שאיפה זו“, החיה אתי מנעורי ועד עתה;
ואתה יודע ועד, כי לא את בוזי אלהים אלה ולא את גאולתם — כי נגאלים
הם מעולם ועד עתה ללא-אלהים וללא-גאולה — אני דורש, ולא להציל את
נפשם אני אומר, כי אם מעט גאולה לנפשי, ומעט מנוחה, ורגע קט של
יחוד נפש עם אלהים. ופנה זו, קדש קדשים לאלהים ולאדם, קן מקלט
לאומה הסחופה והדוויה, וקרן זוית גם לי, חלכה, להשתפך שם לפני קוני
וצורי עם תפלת-חיי ואחרון תקוותי; פנה זו, כור המצרף לטהרה, ענוה,
פרישות והתערותא דלעילא, הפנה היחידה בתבל זו הארורה, שהיתה בכחה
או וכחה אתה גם עתה, להציל מעט ניצוצות קדושים מכליון גמור — האמנם,
אלי, ממנו והלאה היא? אור מתעה ומקסם כוב?!.. וכל זה... כל זה... היה
רק חלום?... חלום מתוך ונורא, נורא ומתק?... הה, אלי, אלי! — — —

מ. טשודנר

רזים

1

על גלי-קפאון בשחור, ממעל לתבוסת הפגרים,
ממעל לפתחי-הבור, שם נגצרו כל מאויינו,
כפחדים מזקקי ליל, מצטללים, נוהי-סתרים -
כה שנינו

ונשא, שני רזים כחלחלים...

ונשא נמלט אל על, עת יגלד שם תחת הצער דם,
שני פחדים נהירים בשחור, שתי סקירות-תעתעים בלילה...
על פני רקבון-פגרים בדמי, מובסים בין גרדם לגרדם,
כה מעלה

בתאורה, שני רזים כחלחלים...

בין אפס ויש,
 על פני חוט הנמשך בין אפס ויש
 בתחמק, בתחמק אני רק ואת -
 לאט נא, לאט -
 זה נשא, כה נשא שני גביעי-האש...

בין צל ובין אור,
 על פני חוט הנמשך בין צל ובין אור
 חשוקים, חשוקים - מתהום אלי תהום...
 בעקב איזה יום
 כה יגלו, יגלו שני רזי-אור?...

אפלולית, ונדך -
 ובכל תהום-ניע: אפלולית ונדך...
 בלחשים, בלחשים דקיקי היש,
 עם גביעי-האש -
 כה רטט ברטט על פני חוט-הרדך...

אני תולה את דברי על ברימה

האם יש ענין מה אשר אין חפצי בו! ראשית כל דבר הטוב, אחריו דבר אלהים, דבר האנושיות, דבר האמת, החפש, הטוב והצדק; חוץ מזה דבר עמי, מלכי, ארץ-מולדתי; ולבסוף עניני הרוח ואלפי אלפים ענינים אחרים. רק עניני לעולם לא לי הוא, אי לו לאיגואיסטון, שדואג רק לעצמו! והלא רואים אנו איך פועלים הללו את דבר חייהם; אלו, שבגללם אנו טורחים, מתלהבים ומוטרים את עצמנו עליהם.

אתם חקרתם ודאי את אלהים עד היסוד בו, והרבה בפיהם לאמר לנו עליו; אלפי שנים יגעתם על „עמקי האלהות“, עד שבכחכם להגיד לנו בדיוק איכה האלהים עצמו עושה בהענין שלו — באותו הענין שאנו נקראנו מלפניו לעבדהו. ומה הוא ענינו? האם רכש גם הוא לעצמו — כמו שרוצים להוכיחנו — איזה „ענין של אהרים“, האם קנה לעצמו, למשל, את דבר האהבה או האמת? — השערה זו, שאפשר לדמות את האלהים אלינו, הזולעים המסכנים, מעלה חרון אפכם, ודברכם הוא, כי אל לאלהים לדבר בשם האמת, כי „הן הוא עצמו אמת“. הוא אינו דואג כי אם לעצמו.

היכול אלה לעמד בצד החכמה יולא היה החכמה עצמה? הוא דואג לעצמו, כי הכל שלו ובכל הנו — הכל הוא חפצו; אולם אנו — איננו הכל, וחפצנו, כה פעוט ובוזי: על כן אנו מכרחים לעבד „לדבר יותר נעלה“. ובכן ברור הוא למדי: אלהים דואג אך לחפצו, הוגה רק בענינו ודוגל רק על שם עצמו. ואוי לדבר שאינו נגשא חן בעיניו; הוא אינו עובד לאיזה דבר נעלה והנהו משביע רק רצון עצמו. ענינו אחד הוא ונוגע רק לנפשו.

ומה טיבה של האנושיות? אשר את דברה שמנו לנו לנר לנתיבנו? — האם חפצה הנו גם כן של אחרים והכי פועלת היא בגלל דבר נעלה ממנה? לא, האנושיות דואגת אך לעצמה, האנושיות שוקדת רק על חתקדמות עצמה. האנושיות הנה ענין לעצמה. ובכדי שתוכל ללכת קדימה שמה בעל יחידים ולאומים שלמים, הפועלים לטובתה ולהנאתה, מחישים עזרה לה, ואחרי אשר תפיק מהם כל התועלת הנחוצה לה, היא משליכה את כל אלה היחידים והאומות השלמות יחד לתוך „אשפת ההסטוריה“, כביכול מתוך רגש של תודה. ואם כן, האם אין דבר האנושיות דבר הנוגע אך לבשרה?

אין כלל מן הצרך להוליה לכל אחד המטיל עלינו את חפצו, שעל פי האמת אינו אלא דואג כי אם לטובת עצמו ולא לטובתנו. והוא הדין בשאר הענינים. וכי מה היא שאיפת החכמה, החרות, הטוב והצדק אם לא לעורר את התלהבותכם ומסירות-נפשותיכם?

כלם שמחים על המס שהכל מביאים להם מיגיע כפיהם.
שימו נא עין לעם שתומכים בו הפטריויטים הנאמנים: הפטריויטים האלה
גופלים חלל על שדה-קטל, גועים ברעב ובדחק; ומה ישאל העם? העם הולך
ומשגשג ונעשה ל"אומה פורחת" על תלי גויותיהם! היחידים נפלו חלל על
שם הדבר הנעלה של הלאם והוא הלאם, שולח להם את תודתו — ומקבל
את רוחיו.

או התבוננו נא לאותו סולטן שככה דואג מתוך אהבה רבה למשרתיו—
„אנשיו“. האיננו סמל מסירות-הנפש הטהורה והאם אינו מקריב את עצמו
בגלל נושאי כליו „אנשיו“ בכל עת ובכל שעה? אכן, בעבור „אנשיו“, אולם
נסה נא והיה פעם לא „שלו“ אלא שלך: בגלל זה שלא רצית לשרת לאנכיותו
אסד יאסרוך בבית-הכלא. הסולטן לא יסד את מאוייו על שום דבר חוץ
מעצמו; הוא הנהו הכל, יחיד הנג איננו סובל את האיש שהעיו להיות
לא „שלו“.

האם לא יספיקו המשלים האלה ללמדכם, כי דוקא האיגואוסטון מיטיב
לעשות? אני לוקח לי מוסר מזה ותחת לשרת לאיגואיסטון הלז — אהיה
בעצמי איגואיסטון.

האלהים והאנושיות יסדו הכל על בלימה, כלומר רק על עצמם. גם
אנכי אתדה כל דברי על עצמי. שהרי גם אני כמו אלהים הנני הבלימה של
הכל. שגם אני הנני לי הכל. שגם אני הנני יחיד ובלעדי אין לי.
ואם די כח היה להאלהים ולהאנושיות — כפי שאתם מבטיחים —
להיות הכל, ואם הדבר כך הוא, — מרגיש אני כי יותר מהמה אוכל להיות —
לי לפחות — הכל, ואל לי להתאונן כלל על איזו „ריקניות“ שבי. אפס אני
לא במובן הריקניות אלא האפס היוצר, בבחינת בורא יש מאין.
הלאה הדבר אשר אינו כולי שלי, שאינו בעבורי מתחלתו ועד סופו!
סבדים אתם כי דברי מחויב להיות לפחות, דבר הטוב. גם הטוב וגם הרע —
אני הנני כל חצוי. לא טוב ולא רע.

דבר אלהים הוא לאלהים, דבר האנושיותל בני אדם. ודברי לא לאלהים
ולא לאנושיות הוא. כמו כן אינו דבר הטוב, האמת, היושר, החופש וכד'
כי אם הדבר אשר לי ואין לאחרים חלק בו. הוא יחיד ומיוחד כמוני.
ומחוץ לי אין לי ולא כלום!

תרגום י. ליפקין.

לְעֵדְנָה.

וְאֶשְׂאֵג, כּוֹרֵעַ אֶל קְטִיפַת-שְׁמֵלַתְךָ,
סְחוּף דְּמַעוֹת-יּוֹם-יּוֹם:
עֵדְנָה, הוּי, עֵדְנָה!
הוּי, הָבִי כְּלוֹנְסָאוֹת.
לְעוֹדֵד מִזְבַּחֹת
בְּהִיכַל-לֵב צְעִיר.
וְלוֹא רַק עֲקִימַת-שִׁפְתִים,
הַזּוֹכָה בְּשֵׁם צְחֹק הַקְּרָא,
לִי, שֵׁי לִי, לְשִׁחֹר עִמָּךְ-עֵינֵי
לְהִשְׁתִּיק אֶת עוֹמְקֵי הַחֹזֶה,
הַסּוֹאֲגִים-רֹנְעִים-הוֹמִים!..
וְאֵת?

אֵת תְּדַמִּי בְּחֵרִיקַת - שְׁנֵים,
וּמִבֶּט זוּג-תְּהוֹמֹת מִבֵּין רִיסֵי-מָשִׁי
יִפְנֹן: אַחֲרָת...
138

1

אֵילַת-שַׁחַר שְׁלוּחָה נִפְלָה לִפְתּוֹעַ
עַל שְׁבִיל עוֹפְרַת קָר.

כֹּה גָאָה וְחַרִישִׁית נִגְעָה בִּי
בְּחֻזְקָה בִּינֹת זָרִים.

אֲנֹכִי הֶעֱלִיתִיָּהּ וְהִצַּלְתִּיָּהּ
כִּי שָׁמְעָה יָדַי בְּקוֹל הַלֵּב.

וְגָאָה וְחַרִישִׁית הִלְכָה לָּהּ מִמֶּנִּי.
וְעַקְבוֹתֶיהָ - מִסְּלוּל לְסַעַר.

.11

אֵת חֲמֻקָּתָּ בְּאֶפֶס עַל יָדַי לְאוֹר הַחֲשֵׁמֶל
וְתָהִי לִי בַדְמִיּוֹן כְּאַנְדְרֵטָת עוֹלָמִים.

עֲצָבוֹן מֵתָאֵם חֵם-הָאֶפֶס עִם קָר אוֹר חֲשֵׁמֶל
חֲצָה אֵת לְבִי סָלַל בּוֹ דֶרֶךְ.

הַבְּלִיחָה לְשִׁנֵּינוּ עֵינַי-אוֹשׁ סְמוּיָה
בְּבִדּוּדוֹת הַדֶּרֶךְ.

וּבְתַחֲתֵית הַשַּׁחַק הַזְּדֻרְמוֹ נִהְרוֹת-אֵשׁ
וּבְאֶלֶם פְּחָדִים שְׂרָפָה מַחְרִיבָה.

בְּרַכְתִּיךָ וְאַצְבָּא אֶל נִהְרוֹת-אֵשׁ
בֵּין זְאֵבֵי-לַיְלָה גְּמֻלָּטִים עַל גַּפְשָׁם.

מת וחי

(ספור)

(סוף)

היתה נדהמת; אדמת. לא ידעה נפשה. הלב פעם כמו לפני בשורה רעה. כולה אמת. זרה. מסולקת. שתי ידיה המשולבות מושפלות. מפרקת אצבעות. מציצה. בצוחה ובתביעה:

— הוי, הוי, העינים! איפה העינים?
לחצה אותו בשני נחשיה. הציצה. טענה בלי לשון: העינים! —
והוא כבוי, חוטא, תפל. לא-הוא. סתם.
— כן! — אמרה בהבלגה ובארס — משתנים.
— אמת! — הבלוג כמאשר פסק-מות.
גרתעה. עמדה מול, עוד נדבה מבט. שתיקה חרוצה, פנים לחלון.
וכשנגש:

— ולא הן בלבד. הכל. כל זה!
היא שלחה אצבע בן. לאורך כל גופו,
רצה מן המזרח אל המערב.
וכאשר ארכו הרגעים. באה ההתפכחות וצף זה המשהו של שקר. זיפה
הסבר פנים. דברה.

— אדם מרוסיה. ודאי רעב, ואני בדברי-שטות.
וכשהגישה המשרתת את הסעודה כבר שאלה בהלצה מלב טוב:
— ואתה עודך נוהג לאכול? — אצליכם ברוסיה כבר חדל, כמדומני.
מנהג זה.

— ידוע — רטן לכתחילה בעלבוז מפורש בשל קבלת הפנים הזעומה.
ואחרי כן אגב לעיסה:
— שלש שנים רצופות לא אכלנו שם אכילה שבעה, וחדשים היינו
רעבים פשוט. הלא גם קלפות צלויות של תפוחי אדמה מתקו בפינו כמעדני
מלכים. ומי שרכש לו פעם בימים חתיכת פת קיבר הכל התקנאו בו. הלא
חמררנו מרעב.

— כן, פניך... — רטנה.
תקפו הדבור. הוא נתכוון, כנראה, לעורר דוקא את השתתפותה. גדש
צבעים.

— הלא השערות תסמרנה. הגעי נא: בשחרית אין טפת מים לשפשיף

את הפה. בכל הבתים אין. הכרך — מדבר. עומדים בלילה. במרתף. דלי ריק. תחת הברז הפתוח. ומצפים לנס. פרוסת-לחם נקנית רק בערמומיות ובמסירות-נפש. והמחלות קוצרות כמגל. אדם מהלך בשוק לכאורה חי — והנה פגרו! למחרת כלב מכרסמו! בעיני ראיתי הרבה פעמים... גם ההרוגים שליחים. פעם אחת הלכתי בלילה ונתקלתי בגוף מת. חשף-צלמות. בבית וברחוב. עוד אחד. שני, שלישי, קופה.

הוא המשיך את ספורו בהנאה קדחתנית. כמו כל פליטי מדינות החורבנות היה גם הוא מתקיף את דברי ספוריו בתאווה, אם כי היא לא הביעה כמעט שום ענין. והוא כבר היה מרוגז. התעקש טען:

— כלום אין זה מעציב, שחיינו שם חיי כלבים? הלא לכלבים נדמינו. בין פגרים התהלכנו. יש אשר החיים כבר נדו מאוסים ובקשנו את המות. ומי יודע אם הייתי מוצא בי זי כח להעמיד את עצמי בסכנות ולהפקיר את גופי לפורעניות חדשות ולהתחזק ולברוח מגיא ההריגה... — בה, מה מרובות היו הרפתקאות הדרך — אילולא התשוקה לחזות את פניך...

את המימרא האחרונה הביע, אמנם, כמעט בהיסח-הדעת גמור, אבל בקובלנא מפורשת, הוא תבע, משמע בפה את אהבתה, בשכר ההרפתקאות, והיא, שהצליפה עליו-מבט-מוסר, רטנה ברוגזא:

— ולזעזע את פצעי המוגלדים!?

והוא בטענה:

— המוגלדים!?

בישוב-הדעת ובנצחון על האויב נענעה בראשה: כן!

הוא נרתע כנבהל.

— א-ה, הה!

התהלך על פני החדר. הפנים לחלון. לבסוף על-ידה. מבויש:

— אביבית, אולי אני שנוא עליך, מאוס... בווי?

שתקה.

— אביבית, כך את מקבלת את פני? בשתיקה? האם איני ראוי לפחות

לשמוע מפיך דברים מפורשים? ויהא בון, אבל מפורש.

ואחרי כן בתחנונים:

— האם כה שפל אני?

ומן הלב:

— ויהי נא דברך אמת לעבדך... ותהי האמת מרה כסם-המות! דברי,

אביבית.

— אתה לא זה! — דברה כתינוק המגמגם את הכאב שבלבו.

— אני יודע, אביבית.

— ולצ גאה רשהיית.

— אמת, אביבית.

ובהסברה:

— כלום לשעבר הייתי שוהה בחברתך אחרי קבלת-פנים כזו אפילו רגע? הלא הייתי... הלא... לא כן עכשיו... אני ראיתי את חרפת האדם בכל מראה. אני ראיתי את האדם הרעב, החוסף מפי חברו טרפו וגוזל ממנו טפת מים. אני ראיתי פורעים סוחבים את האשה הערומה בשערותיה אל הקופה, ונשים ענוגות לפנים פולות שמלותיהן בשוקים, ראיתי: גאים פושטים יד. בני-מעים שפוכים ראיתי, דם ראיתי, דם, נחלי דם ועל פניהם צפות גלגלות יונקי שדים. ואני מבין הקופות נמלטתי עם עורי ועצמותי... בלבד... כי את כבוד האדם שבי כבר שחטו הפורעים. שחטו את גאותי. שוב איני גאה, אביבית! — דבר הוא באותה תאות-הדבור וההתגלות, שלא היה רגיל בה מימיו.

אולם היא התקוממה נלהבה, גאיונית, זדונה ורקעה ברגליה:

— ואת העור והעצמות הבאת אלי? את השיריים — אלי? אלי? —
העזה כזו!

הפכה את פניה אל הכתל.

— את מרוגזת היום. אולי חולה מעט. — דבר הוא בעזות — הנני הולך... לפי שעה.

ולבלי לנתק את המיתר האחרון:

— מחר בהשכמה אשוב בכל זאת.
יצא.

ושוב התלקחו בקרבה כל מוקדי עינוייה של כל השנים בצירוף עוד כאב אכזרי. זה שהיה, שינק את כל החלום, שוב אינו, אולם בבשר עוד ישנו. והנה הלה בבשר עמד לפניו כפוף, מקומט, זקן, ככלב רעב ללחם ולאהבה, והיא לא הבינה: בשל-מה התענתה כל השנים? האס בשל צרור זה על עצמות ולסתות משופות ואותן העינים הכבות ובלא חן? והנה הלה, אשר גם מתוכו נדף החלום, עמד היום בינה ובין המנוח, כליל הסהרה והשלימות היניק, אשר בלילה בלילה היתה מנענעתו במטתה. כלתה הנשמה אחרי המת, והעינים כפרו בחי. גם בהשכמה וגם בצהריים הוא מצאה שוכבת על הספה מרת-נפש, רק: הראש! — ושתקה. ואף הוא. אגב נשיכת השפתים. לאור הירח יצאו אל שפת היאור. פסעו. פסעו. בשתיקה המוצצת את הדם; הפסיעות התרוצות הדרו בקול: ובהתעוררות: כמו מקברים את כל השנים.

— אה? מה? — כן! — ברם? — זהו בו! —

כמו בצבתות דלו מתוכם הברות, אגב נשימה בקושי, לסוחבים מאחוריהם:
משא כבד.

פסעו שלשה ימים.

ופעם אחת לאור הירח, על שפת היאור, חבקתו בהתעוררות, לחצה זה
הגוף כמו בחלום השנים, אגב הצצה בעיניו, במסירות כלבית וגם הטילה את
הראש על שכמו:

אביבית! אותה אביבית!

והיא, בתלונה:

— ומכל מקום... מפני-מה עזבת את המולדת? —

התנצל:

— יראתי, פן אספה שם בתוך הזועה.

— וברחת מפני גלגלות התנוקות, הצפות על-פני נחלי הדם?

— את נפשי הצלתי.

— כ-ך-ך-ך-? — ובבוז מפורש — העורך זוכר הלומותיך לפנים? לבלי

למות כאחד האדם... —

הוא השפיל את ראשו.

— והלא היה כה דברך תמיד: וי לענוי הרוח, אשר לחיות ביד רמה

לא ידעו וגם לבלי למות כאחד האדם לא יעיוו! הן שנאת בלבך ובשפתיך

את הפומן התפל והנוזל של חיי-היום, את החולין המשעממים ואת הוחילה

כרפש, איש איש ובת-זוגו, פרים ורבים בתוך הרפש. ואתה לעגת להם באש

אשר על שפתיך, ובכח לענך המת גם בקרבי כל תשוקה לחיים. אתה התגעגעת,

הוי, מה התגעגעת על המפעל הגיא! האח, אמרת, כאשר יתעורר הסער,

כאשר תתחולל הסופה לשבר ולמגר את אילן-החיים הרקוב בכל ארצות תבל,

ואהיה אני מן הנחשונים הראשונים לקפוץ אל תוך המדורה. ואשרי האיש

אשר ניתן לו להוכיח בנדבת מותו את שנאתו להבהוב זה פה, בחלל הדומם,

כי תכלית החיים הוא הבוז לעצמם. ועוד הוכחת באש הצדק, שכאשר תתחולל

הסופה הכשרים יהיו הראשונים לעולות, כי הזאבים טורפים תמיד אפילו

במלכות השמים... —

— אביבית, זו לא היתה כי אם מליצת הנוער...

— לא, כי אם הכי טוב והכי נאצל היה כך זה.

ובהתרגשות מתחוללת והולכת:

— והנה כאשר הגעת אל המפעל, אשר תמיד התפללת עליו לאמר: מי

יתן ויבוא לידי ואקימנו! כאשר זכית לשבת בארץ, המתחדשת בדמיה, המדיחים

כל פשעי האדם וזוהמת הדורות, ואשר על פני יאוריה צפים הראשים הכי

אציליים של המדינה, נבהלת... וברחת על נפשך... על גבי תלי הרונים ונחלי

דמים דלגת, יקירי, אל פרוסת הלחם הקטנה... ודאי לא, אל אביבית, אשר

בה מאסת תמיד... — אל פרוסת הלחם. ובכמה מיני ערמומיות! — כמה פעוטות רמסת במו רגליך בדרכך אל הפרוסה? — שאלה בהיתול מר — לא נתת את חיך קרבן, יקירי, לא שלמת את הכופר, כי אם בערמומיות, בערמומיות. כמו כולם. כמו כולם הנך זאב מתחפש. וגם גבולים גנבת ובאת להסתופף בצל השבעים ולהתגאל בפת-בגם וללך את רפשמ, לפטם את הגוף ולחמוד, אולי, גם את נשותיהם. וי לי, טעיתי. כל ימי נאחזתי בטעות. לא, יקירי, אינך עשוי מן החומר הענוג, המתפוצץ ראשון לרסיסים, כאשר יתחולל הסער. לא היה לך העוז לקבור גם את עצמותיך במערת-המכפלה של החלומות. — קולה החנוק היה הנה דמעות — ומתי דברת את השקר? — מתי? כל השנים או היום? — האמנם כל זה מן השנים לא היה כי אם תעתועי-הדמיון... חלום?... —

— אמת, אביבית. גם לי נדמה: כל זה, מן השנים, לא היה כי אם חלום. האדם אינו בן-כך במציאות. —
ועכשיו הולכת המציאות? —

זרם של דמעות התפרץ מעיניה. היא הניעה בידה בכח, כמו זרה הלאה את דבריו, קמה והחישת לבדה את פסיעותיה לאור הירח המכשף, כמו בורחת מפני המציאות.

למחרת, כשסר למערתה, מצאה שונה לגמרי מבימים הראשונים. אביבית הצהיידה אליו את פניה. ובלא כל תלונה. אותו הבקר הם בלו בנעימים. הם פטטו הרבה. היא סחה לו הרבה קריוזים מקורות חייה האחרונות. היא רמזה לו גם על זה הגבר הדשן. היא גם צחקה הרבה, צחוק קולני, מה שלא היה כלל ממנהגה. וכשהתהלכו בין השדרות שלבה היא ראשונה את ידו בזרועה. אחרי כן ישבו על הספסל אצל הברבורים, והיא צחקה, צחקה. אלא שפתאום קמה מבוהלת, תקעה לבן-לזוית את כפה בהריצות. שאין להרהר אחריה.

— בקיצור, אנו נפטרים זה מזה... לעד. — דברה בבהלה — לא, לא, לא כדאי יותר.

והיא הסבירה בדמעות העינים:

— הנה אנו מתהלכים זה בצד זו. הנה אנו יושבים... מפטטים ככל שאר בני אדם... וגם צוחקים. כמעט טוב לנו יחדיו. לשעבר לא היה כך. אני לא העזתי... לצחוק בשניך בקול לא העזתי. זהו השעמום הולך ווא ביננו. זהו הבוז, אדוני... כבר הגעתי לידי בוז. אותך אני בזה כמו את כל האחרים... לא, לא, יותר, לא כדאי! — ואל נא תוסיף לראות את פניו —
והוא עמד נרעש והציץ אחריה.

שיטת-חיים

(קטעים)

תקפני החפץ לעשות סך-הכל מחויותי בזמן האחרון. אחתי הפערות הרבות שעברו על נפשי, ביהד עם פרכוסי-הנשמה שלוו כל מהפכה פנימית, הנני נמצא עכשיו במצב של אי-ספוק פנימי. לבי, שנסקף בראשונה, מתוך תמימות של בקשת-אמת, אחרי הזרם, אחרי הכלל, נמצא עכשיו במצב של תהיה וכמיה. מרגיש אני שאיזה דבר פה שלא כשורה שלא מצאתי את מה שהנני חפץ ומבקש מתוך מעמקי נפשי, או, שלא בקשתי בנתיבה הנכונה ובשטח הראוי.

כשנתתי זיין-וחשבון לעצמי מחיי המעטים... הטרידתני הרגשה כבדה. ראשי נתמלא הרהורים אי-שטחיים, הקופצים מענין לענין ושברגע אחד הם מעלים בזכרוני כל מה שנוגע לאותו ענין שאתה דן בו עם פרטי-פרטיו. זההרהורים שופעים להם, ונוקבים בנשמה, בנשמת נעורים, המלאה ספקות וקובלנות על החיים, שאינם מטפקים צרכיה, שאין בי היכלת לספק את צרכי ושאיפותי, לרוות את רגש הצמאון לחיים, לחיים יותר שלמים בגוף ובנפש ויותר אנושיים. כשהרהורים, הספקות והקובלנות ממלאים באותה שעה את כל הנשמה, חודרים אל תאי-תאיו של המח, ואני נעשה או „כלי-שלי“, שקוע בעניני עצמי, שאיפותי, תאוותי וחיותי.

הצרות, המדחמה והמהפכות הגדילו את יצרי לחיים ואת השגותי על החיים. היצר מתהווה לשאיפה ולתאוה היורשות את פלוואן בחיים אבל אינן מתגשמות, ההשגות מתהוות לשאלות, ספקות, הבחנות ולאידיאלים שונים, העומדים זה בצד זה ולפעמים זה כנגד זה. כשהאדם נתון בפקעת גדולה של כחות פועלים, אידיאלים חיוביים וכנגדם ספקות נוקבים עד התהום... והכל משמש בערבוביה, בלא התחלה וסוף — — —

ובאזנים מצלצל לעג השאננים של אותם בני אדם המחליפים בנקל את תכן-נשמתם, הקוראים לעצמם חפשים, אבל נשארים כל ימיהם מאמינים, עורים ב„רוח-היום“, בלי שום הבחנה עצמית. —

וכשיצאתי אחר-כך להתבדר קצת, הרגשתי את עצמי משונה מאד, יחיד שהכל זר לו. זרים היו לי באותו ערב השמים הטהורים, הכחלים-כהים עם אותה השלוח האלהית והבטיחות-העצמית, השפוכה על פניהם. זרים היו לי החברים שראיתי בדרכי. הרגשתי את-עצמי עולם יחיד ההולך או שטל בסביבת עוקמות אחרים, זרים, — שאין בינינו מגע-ומשא פנימי. הלכתי יחיד בין המוני אנשים צעירים וצעירות, הצצתי בפניהם המביעים צפ"י רב ספוק נששי ואשר, ובעמקי נפשי קנאתי באותם החיים להם את חייהם, הפשוטים-פועטים בלי שום התחכמות וחקירות, חיי עצמם, ואינם מתבישים באינסטינקט-

סיהם ואינם דואגים למה יאמרו הקרובים, למה יאמרו הספרים
והאידיאלים — — —

וכששבת הביתה אחרי שעה של טיול במצב נפש מפור עם רעיונות
סורדים במח, שאינם נותנים לישון, צפו ובאו לפני מאורעות חיי, פרטי
התפתחותי הפנימית בהארה ובהערכה אחרת לגמרי.

במשך התעיות הרבות, שתעה רוחי בעולם המחשבות, שאפתי רק לדבר
אחד: לאמת שלי. מהאמת האוביקטיבית נתיאשתי כבר. חשבת ועינתי
בתולדות התפתחותה של האנושיות ומצאתי: כל דור נבנה מחורבנו של
הקודם לו, כל דור בדרך התפתחותו מכחיש באמתותיו של הקודם לו, כל דור
בטוח שרק הוא השיג את הדעות האמתות ושכל הדורות שקדמו לו חיו בחשך
ולא ראו אור, ואם כן נמצא בסך הכל שאין ההיסטוריה של ההתפתחות
האינטלקטואלית של האנושיות כי אם תולדות השקרים ודברי הטפשות של
האנושיות... ובינתיים חיו וחיים מיליונים בני אדם שמסרו ומוסרים את נפשם
על אמתותיהם, שאינם אלא יחסיים, זמניים ז. א. שהדור הבא יכפור בהן
ויראה את נושאייהן לחשוכים. אבל תחת להניח שאין האנושיות יוצרת
אלא שקרים אויליים נאמר להפך, שהיא יוצרת תמיד אמתות מאירות, אלא,
שכל דור לעצמו יוצר, וכל דור בשעה שהוא מחדש לו אמתות חיים אינו
יוצר מפני ערכן האבסולוטי אלא לפי שהוא מוצא בהן את ספוק עצמו.
מתוך מהלך מחשבות זה נבוא לידי מסקנה כזו גם בנוגע לאמתות היחיד
ביחס לשאר היחידים וביחס לחברה. נמצא, שאם אין כלל אמת אוביקטיבית.
יש לפחות אמת סוביקטיבית למבקשה וליוצרה. אמת כזאת בקשתי, בקשתי
השקפת-עולם כזו שיהיה בה ספוק לכל יסודות נפשי ולא מצאתי.

מיום שהתחלתי לבקש בנתיבות עולם נדמה לי כאלו הוטלתי לתוך ים
של שיטות, תורות, והשקפות עולם שכל אחת מהן רואה רק צד אחד של
הנפש, רק גלוי אחד ממנה, ובכל זאת חפצה היא להעמיד את חיי האדם
על היסוד והגלוי האחד של החיים או הנפש. נדמה לי שיסודות החיים והנפש,
הלקיחה השונים עומדים מתחרים ומקנטרים זה בזה ושואפים להקים את
השלטת האחד על השאר. הרבה פעמים אמרתי כבר לתחם ולהגביל את נפשי
זאת חיי במסגרת קטנה אחת, להעמידם על יסוד אחד, על גלוי אחד מהם,
חפצתי להיות עקבני ולא יכלתי. בהרבה מהנתיבות, השיטות והשקפות-העולם,
שנושאייהם בעולם המעשה נלחמים זה בזה, מצאתי ניצוץ מנשמתי, פרט אחד,
אחת היא, חשוב או לא חשוב, שמתאים לעצמותי. הרי כל שיטה אינה אלא,
קומבינציה, סינטזה של יסודות, רעיונות ומחשבות שונים. יוצרי השטות
(בשכות-חיים ולא בשטות פילוסופיות עסקינן) מצאו את ה"אני" שלהם,
ההרכבה והוציאוהו לחוץ בתור מטת-סדם לנשמות בני האדם, בתור שטה
שצריכה לספק את צרכי נשמות כל בני-האדם. ולא חלו ולא הרגישו אותם

האנשים שכל אדם יש לו נשמה עצמית ושכל נשמה יש לה קומביניציה והרכבה עצמית, מיוחדת במינה, של יסודות הנפש, ושגם הקומביניציות וההרכבות הללו של יסודות הנפש משתנות ומתחלפות אצל כל אדם חי בכל חושי ונטיותיו בהתאם להשתנותם של גורמים שונים; שאי-אפשר להכניס גשמתו, חויותיו ונטיותיו של אדם, שהן בבחינת כסף-חי, לתוך נוסחה כללית. הרי בעיקר, כונתן של כל המהפכות הגדולות לשחרורו של הרוח האנושי היתה לשחרר את האדם ממחשבות ותורות, שבהיותן רק חלק, יסוד אחד מנשמתו של האדם, חפצות הן לשלט על השאר. ועכשו בשעה שכמה אני לשיטה, לתורת-חיים שיהיה בה כפוק לכל יסודות-החי ונפשי, והנני מבקש תורת-חיים כזו בין החושבים וההוגים אחרי מהפכות-השחרור הגדולות ואיני מוצא...

מוגיש אני בנפשי כחות נכתרים השופעים ועולים לפעמים. בלבי דופקים כל כחות ההויה והחיים. וכחות אלו אינם נותנים את עצמם להכנע ליסוד-קבע, אהד להכנס לתוך מסגרת ולקבל על עיקר, כחות הנפש הללו הם כנגינות גנוות" הנמצאות התומות במקדשי הלב, המתפרצות ושופעות ממנו לא רק בשעות חלום ודממה, שרעיוני משתחרר מכבלי דורות שעברו, נכבלי הדור הזה, כי אם גם בחיים החילוניים, הפרוזאיים, שרק הכח מושל שם. גם אז כשבא אלי צו מהחיים, מתורה, איוו שתהיה צו, המתכוון להגביל את רשותי ואת רצוני ואומר לי: רק כזאת... או: כזאת לא... בוקעים ועולים לפני רגשות, כחות-נפשי טעוני אש-מרד בהכרת זכותם והאפשריות הפוטנציאליות הצפונות בקרבם, מלאי גאות בני-חורין אמתים ודורשים זכות עצמם על עצמם.

חיי היחיד בן-החורין דומים לגלים המכים בים הנטיות, התאוות, הרעיונות ושאר גלויי-חיי האדם. מטלטלת היא הנפש בין התהומות שכרו להם בני האדם ובין המרחב והריק האין-סופי.

הגעתי עד הספקנות והאדווגמטיות. נדמה היה לי, מצאתי כבר חץ לנוח עלי. הרי, בשעה שאני מסופק בכל, שאין שום דבר ודאי בעיני; שלעיקר נעשה לי העיקר שאין שום עיקרים וקביעות בכלל; בשעה שאני שולל הכל, הרי, נדמה שאין לך מצב יותר קל מזה. נמצא אני אז כלי ברשות עצמי, מביט מגבוה על כל אותם בני-אדם המדברים יומם ולילה על אמתות, עיקרים, תכליות, בסיס ועוד. מביט הייתי עליהם כעל ילדים משחקים, במין-חמלה מיוחד על שלא זכו להתגלות, להשקפה עיונה, לחויות כאלו שלי. שרתי אז את האפותיאווה לחסר הבסיס. אבל עבר זמן מה, נוכחתי וראיתי שלפני תקופת מעבר כזו של הקודמות, ששיטה של ספקנות תמידית, של שלילה בתור עיקר, אינה יכולה תמיד לספק את צרכי הנפש והחיים, פסיביות תמידית או אקטיביות הרסנית של בניני אחרים יש בהם כדי לספק מצבי-נפש רגועים תחת השפעת גורמים

שונים ומשונים, אבל מכיון שהן נעשות לשיטות מתמידות בחיים, דומה שהן נמצאות כבר בגבולי הפסיכו-פטולוגיה, בתחומי מחלת-הנפש או הגוף. ישנם רגעים בחיים שאי אפשר לו לאדם בריא בנפשו ובחושיו להיות פסיבי, לעמוד מרהוק ולבקר. ואם החיים הם מלחמה הרי בודאי שאי-אפשר להלחם, כשספקות כמלאים לבו של אדם, כשהוא נמצא על פרשת דרכים בלי שום כוון ואינו יודע לאן לכנות. דרכו של אדם בריא בגופו וברוחו, שהוא מבקש לו אליץ, שעל מזבחו יקריב את שפת הכחות הנמצאים בקרבו. אנשים חולים או חלשים, שאין להם מה להקריב, הם הספקנים. הדם החם, דמי-נעורים הנוזל, יותר טוב השוטף, בעורקי אינו נותן לי מנוח. מבקש הוא כלי, לא השם הוא העיקר, שיוכל לשפך לחוכו את אהבתו הלוהטת, את שנאתו העזה ואת שפעת האנרגיה, המבקשות להן מוצא. זורם הוא ים-החיים בשטף כביר, ובתוך ים כזה אי אפשר ואסור לעמד על מקום אחד ולהסתכל רק בשטים ובמתאב-קים עם הגלים הכבירים. הזרם יפנה אותך בזרמו. גם אם נתרום מעל לחיים ונביט מגבוה כנשר על החיים והיצורים הפעוטים מתחת—הלא גם אז נסתובב יחד עם אותם היצורים והחיים הפעוטים, עם הארץ סביב השמש ויחד עם כל השטה השמשית. חוץ מזה הספקנות מגבלת את נפשו של אדם ומגדרת אותו למפרע. הקו העיקרי של הספקנות הוא ספק תמידי, הספק הוא חוב מגדיר ומחייב למפרע את דעתי. הוא אומר: „כמה שלא ידמה ויראה לך רעיון פלוני ודאי ואמתי, בכל זאת הוה זהיר והסתפק באמתותו. הוה מסופק תמיד ובקביעות מפני שהדעת האנושית היא יחוסית“. כך הוא גם האדוגמא-טיזמוס. הקו האופני שלו הוא עיקריות בתור עיקר. האדוגמטיזמוס אומר: „עד כמה שלא תחפש ותבקש לך עיקר בחיים—לא תשיג כלום. הקרקע ימוט מתחת רגליך. ולפיכך אין כדאי אף רגע לעמד על עיקר קבוע בחיים“.

כפי שניכר אין חירות אמתית נתונה לאדם לא בספקנות ולא באדוגמא-טיזמוס. חירות היא צורה, בית-קבול לכל מין תכן, בית קבול שאפשר בו להכניס אפילו דעות, תורות ויסודות מתנגדים מן הקצה אל הקצה. ופה בנידון שלנו יש כבר עיקרים המגדירים למפרע את דעתי ואת חיי: צריך אני להיות תמיד מוטל בספק, בפקפוק תמידי; חייב אני להיות כופר! אבל יש שאחרי כמה וגעגועים גדולים, אחרי חפוש תמידי, הנפש מוצאה לה איזה „תקון“. איזה תכן לחיים, איזה עיקר, שימלא את הריקניות באמונה באידיאל נשגב או בעצם אהוב—ואז, אם האדם חי את חיי עפ"י התורה שבלב שלו ולא לפי ספרים ועיקרים מבחוץ, הוא יוצא כבר ממילא מתוך גבולי הספקנות והאדוגמטיות.

על קבר אח

שמונה שנות חיים נגזזו מיום שנאספת מעולם הרשע. טהורה היתה נשמתך ובטהרתה יצאה מגופך. יסורי נפש רבים עברו עליך; פה, בעולם שקר זה, בקשת את האמת, חפשתה בנרות; ובין האנשים—חיתו יצר, רוצחים וגזלנים—את ה"אנושי" דרשת; תמים היית כילד; ובהוכחך סוף סוף כי פס אנוש בארץ—שמת קץ להייתך ונסתלקת מכאן ללכת בדרך למרחוק... למרחוק... עזן נפשך וטהר נשמתך, ניצוץ אלהי שבער בקרבך, לא נתנוך ללכת מדחי אל דחי, להדמות לכל בני-אדם, לא יכולת לשים מחנק לשאיפותיך הישרות, לתשוקותיך התמימות ומאווייך הנעלים. לא יכולת היות ככל בן-חלוף.

תקיף היית ב"אני" שבך, ולרבך אמרת: ספו, תמו פה הצדק והאמת; לנצח!— בודד לא הפצת היות, כי לא טובה היא הבדידות, והיא שהביאתך לידי סופך. על כרחך הגעת לידי זה: מוצא אחר לא מצאת לך.

שמונה שנים חלפו ובבית, משפחתנו לא חל שום שינוי: אותו העני ששרר אז. ואולי גם התגבר, לא לחם לאכול ולא בגד ללבוש— כמו בימי שבתך בינינו. נוספו על דאגת המחר גם דאגות היום והשעה. היסורים החמריים כה קשים! והיסורים הנפשיים!!!

ואני צופה בחיים מסביב לי והנה אין בהם חפץ ולא ענין לענות; ימי ירבצו עלי כמשא כבד. אני רואה, מבין ומרגיש למדי את העדר כל תכלית בחיי. לשוא כל עמלי... בעול כבד מנשוא שמוני ואשנאהו. למה לי חיים? וגם מועיל אין בי לא לעצמי ולא לאחרים. קצתי בחיי; חיי נמאסו בי. כל תקוותי שתליתי בעתיד הוליכוני שולל; קייתי לטוב מאשר עד כה לשוא! כלתה גפשי לטוב; מכל תשוקותי ומאוויי ריקם יצאתי. לא מצאתי את אשר בקשתי.

קנאתי בך, אחי, יען כי גם לא לי החיים. עד הייתי למהפכות כבירות שהתחוללו, לתהפכות עולם. אולם גם כעת בודד וגלמוד אנכי. כמה צר לי, אחי! גפשי דאבה עלי כי נאלץ אנכי לשבת עם מידעי ומכירי, לשוחח אתם, להסביר להם בת-צחוקי, ולהסתגל אל ארחותיהם. כה רע עלי המעשה! הוי לי כי יקנסו עלי חיים ולא רוחי ועל כרחי הגני עושה את מעשי.

והיו ימים... והימים הכי נאותים כאשר זרח עלינו החפש בכל זהרו. והשעה כשרה לי לצאת מן העולם בקומה זקופה... לא עשיתי זאת וגם היום נבצר הדבר ממני לעשותו. כי גזירה הם החיים לנו. אפס. מי יודע מה יוליד יום!

אתה הלכת... אחא, ואני עודני פה... אולם לי קשה שבעתים... ולסבול אני מלרע כי לכך גוצרתי.

לא שמעתי בקול האמת אשר קראה באזני לאמר: בן-אדם, בואו ואנכי אמלל ונדכא לא אוכל חיות—ועל כרחי אני חי.

הראש והכתל.

ברגעי האסון הנורא, כשהאדם נצב אין אונים לעומת מתו האהוב, מחמדיו השודרים וכל יקר לו אשר נזרק לאשפה, הוא פוקח את עיניו ורואה כתל. נדהם, כמי שבינתו נסתתרה בקרבו, בטוח באין-מפלט, אשר אין לשאול ממנו פשר ולא לבוא עליו בטענה, גבול יכלתו של האדם וגורלו, הנהו מצמצם את כל כחות ראיתו ותחושתו באותי הדומם האכזרי והודאי, בלי מענה הלשון, כמו נהפך גם האדם לאבן תחת כובד האסון. ויש אשר יחלו בנחו המטומטם והריקן קרעי-קורים מטורפים של הרהורים מטושטשים: (כאשר פניו מוסבים אל הכתל הממשי והגשמי) הנה אני! כתלו כל זהו אה? מה? — אחרי כן תחלוף העין הסוקרת בחלל ללא-מגמה ותחטוף ממילא כמה ענינים והויות של מה-בפך, מזובב על הכתל עד פסת רקייע-התכלת, הנשקפת דרך החלון ועד חודו של מסמר בקרן-זוית. (דוקא בשעות גדולות, ברגעי חיים חשובים, הנושאים בחבם נצורות, נגירת מחשבתו של האדם אחרי הקטנות) ושוב יחלף כברק: אני, הכתל, המסמר, פסת התכלת וזה הזבוב. אה? מה? (הקורים המרושלים וחלים תמיד בערפלים) ואיזה מראה סתם (אפשר גדי מלחף עשב או קולן של באר או תרנגולת מנקרת באשפה) תופס וממלא את כל הלב הדוה ממש עד כדי היסח גמור. באופן שהאדם מסביר לעצמו כמעט בדעה צלולה: (בלי שום פניה עצמית, כי אם לשם עיון טהור) הלא אני גדי, אפשר קולן של באר או תרנגולת מנקרת באשפה; בכלל, איני אלא חלק, ואילו כל זה מסביב הוא הכלל. זהו הרף-עין של הקלה, כשהישות מתבטלת במראות הזולת, והאדם מוכה-הצער רואה בכח כל חושיו את החברות שלו עם העצמים וההויות האל-סופים, המשתלשלים זה לתוך זה וזה מתוך זה, וכולם הויים וחיים את חייהם עד הכתל, בהגיעם אל האין-מפלט. אולם פתאום (דוקא אחרי ההקלה) צף האסון ממחבואיו; כמו גושי אבנים כבדים צפים ממעמקים למעלה, למעלה, והאדם רואה מחדש, בחריפות, כפלי-כפלים, את כל עומק השבר אשר השבר. (דומה, כאילו גם האסון ינק כחות חדשים בתקופת ההקלה) וכמו סערה תטלטל בכח לא אנוש את זה הראש (אשר כבר זמם למצוא לעצמו מפלט בתירוצי-הבאי) קרוב, קרוב אל הדומם האכזרי והודאי, כדי לחבוט גוש בבן-זוגו הנוש ולפוצץ את החלק בה, הכלל. —

נדהמים וקצרי-אונים הננו נצבים גם בפני הכתל גדל-המדות ורב-הכמות של שטות, סלף לב האדם ורשעות עולמית, העומד בעינו מימות עולם ועוד גאה יגאה מרור לדור, וי! תקרא היחידה הנלחמת (בכל דור ועל פני כל שטח קטן של כדור-העולם נבדלת יחידה אחת הנלחמת עם הכל) — מה אני בי אעמוד לבדי בקשרי הקרב עם כל זה האיום והאכזרי, ומה כחי כי אריב עם גל של אשפה הגדל ומתרומם (בהדרגה אטית וגם על ידי מהפכות

פתאומיות) עד לשחקים? האם כדאי לי להיות ללעג (השטות והרשעות כלי-
זינם תמיד הוא הלעג) לריק, כאשר אין מפלט? האם לא ככתל הדומם
והאכזרי הוא הצבור הזה של ראשים, הים בערפלי האוילות והלבבות
המטומטמים, בלי מענה-לשון, אשר אי לי, עלינו ולא לשאול ממנו פשר,
ואפילו לא לבוא עליו בטענה? וברגע עיפות ויאוש מר יש אשר תרפינה
הידיים במלחמה, והאדם הנבוך תחת להתנפל על אויביו הוא קופא על עמדו,
כמי שבינתו נסתתרה בקרבו: וי, מה פה? מסביב מה? הנה, הנה, נו, ומה? —
ואני מה? — אני, העין הרואה, האם איני חלק מכל זה הנראה, והכי אין
עצם ראיתי עשיה אסורה? כלום איני מסתכל בשטות וברשעות להנאתי? ויהא,
שאיני אלא סוקר את מסכת הדברים והענינים ובורק את מערכות המלחמה
לשם דע מה שתשיב, כלום איני מצרף את הצבעים וממזגם בטיב-טעם,
מעשה מלאכת מחשבת, כדי ליצור על ידם ובכחם מראות וציורים? (ספורי
המעשיות שבספרי-המוסר על לפני חטא ונפילה בידי היצר מצטיינים על פי
רוב בעושר גונים ומושכים את הלב). ועוד: הנה אני סופג מיום הולדת, את
איררו של עולם זה ביחד עם קהל שוטים ורשעים, אוכל עמו בשר
(אין הבדל, אם תרטימר בשר זו שור-פר) שותה עמו יין (ואפילו לשם
קידוש והבדלה) ומנסך עמו את נסכיו, ובכן מה זכות לי להתרומם עליו
ולחרף את מערכתיו? (בקיצור, אני חי, שמע מניה רשע אני!) — זהו הרגע
של הקלה, כשהיחידה מצרפת גם את עצמה אל הכתר ונעשית גם כן לבנה,
ועל-ידי זה היא עוקרת מתוך הבדידות וחוזרת ושותלת את הויתה בתוך
המין האנושי. (כל עצמה של המלחמה לא היתה לכתחילה, כי אם מרידה
במין האנושי; אולם המורך אורב אפילו להמתנדבים ומבריחים מן המערכה)
ההקלה באה, (הודאי, אפילו כשהוא עצם הרע, טוב הוא לאדם מהרהורי
הפחד שמא...) אולם נסיון המנוסה הנהו גזר-דינו הקשה של האדם, כי מכיון
שהודה בנצמו בהויתו פה, בתור חלק מן המין האנושי הגקלה, כבר הכיר
ממילא ביטור השתוף שבו עם הצבור, והוא נופל מדחי אל דחי. ולכן שוב
אין שום דרך ומפלט, כי אם לפוצץ את היחידות (היחידות אינה אלא מנת
הבורד, שהבדיל את עצמו ונתעלה מעל העדה, וכל זמן שהנהו מורד) אל
הכתל הדומם, האכזרי והודאי ולצרף את החלק אל הכל. (כלומר, רד בן-
אדם לתוך האשפה!)

כך הולכים ומתנונים המורדים, שתחילת כונתם היתה תמיד לגאול את
מין האדם, ובסופם הם בורחים או נדחים מן המערכה. (על המורד הבורח
אומרות הבריות: אדם זה קנה חכמה ונעשה דבק בחיים!)

הערות קטנות

חרות

עוד זה לא כבר, לפני זמן קצר בערך, חלמנו כלנו על חרות הדבור והמחשבת, חרות האדם הפרטי ונשמתו, וחרות הצבור ונשמתו; חלמנו על חרות גמורה ומחלטת. זה היה באביב הנפלא של השנה השבע עשרה, יחד עם שמש הטבע המריקה חיים ואשר, עלתה גם שמש האדם והריקה עלינו שפע של חרות וחפש, נראה היה כאלו נתגשמו החלומות המקסימים של גדולי האנושיות, אבל לא יכל האדם לעמד על גבה זה. אחרי האביב בא הסתו, ואחריו גם החרף הקשה. במקום החרות בא ההפך מנוגה: הדיקטטורה, שלטון האדם באדם, הגבלת חפשו של האדם לטובת אותו האדם עצמו, האדם נהפך לתינוק הזקוק להשגחה מעולה. והדיקטטורה הוכרזה בשם רעיון גדול וכביר, בשם אידיאה נעלה. ואחרי כן יצאו בעלי אידיאות אחרות והשתדלו להנהיג את שלטון האידיאה שלהם, ובאישליה עלתה הצבירה בידם, שקעה חשמש, ירד האור, הגיעה תקופה של בין השמשות, שאינך יודע מה אחריה, בקר או לילה. אבל לא זה בלבד נורא הוא, שהממשלות בסלו את החרות ונמשכו אחרי שלטון הדיקטטורה, יותר נורא הוא מה שהצבור, המשכילים בעם, עזבו לגמרי את רעיונות האור של החפש ונגררו אחרי הרעיונות של שלטון האדם באדם. התאוננות של אדם בן זמננו על השלטונות המתקיימים אינה באה מתוך צמאון לחרות, ושאיתה לתת אפשרות לכל יחיד להביע את רעיונותיו ולפתח את כחותיו, אלא מתוך רצון להנהיג את רעיונותיו שלו בחיים, להשליט את האידיאה שלו, להעשות בעצמו ממשלה. המשליטה את שאיפותיה על כרחו של הצבור, גם באמצעים היותר קשים. האיש בן-זמננו איננו רוצה שיחדלו הנרדפים הרודפים, אלא שהוא עצמו יהפך מנרדף לרודף. וכל חלוציה הזוהר של גדולי המאה השמונה עשרה והתשע עשרה על דבר חרות האדם נשכחו מן הלב. טבנו אל השקפת ימי הביניים, שלשם האידיאה הכל מותר והתחלנו שוב להכיר בוכות השלטון הבלתי מגבל של האידיאה על נפשו של האדם. ועד כמה ששלטון זה יפה הוא כשהוא מאלץ את האדם בעל האידיאה להקריב את נפשו ונא עליה, כשהוא נעשה קנאי ביחס לעצמו, באותה מדה מכער הוא, כשהוא מעמיד קנאים ביחס לאחרים, כשהוא רוצה להקריב על מזבחו נפשות האחרים שאינם מודים כלל באידיאה זו או אפילו מתנגדים לה לגמרי. ורגע אחד חשבנו, שאליל זה, שלטון האידיאה על נפשו ומחו של האדם, כבר עבר ובטל מן העולם, ובמקומו ישב על הכסא אלהי החרות, אבל במה כה נוכחנו שסעינו. ולכן מלחמה עצומה ובלתי פוסקת לנו באיליל זה, ששפך דם אנושיות כמים, מלחמה כבירה באותו הרעיון הנורא, שהמטרה מקדשת את האמצעים, ולשם האידיאה הכל מותר.

התבוללות ולאומיות

ש גם צד שוה, בין שני הרעיונות האלו הנלהמים זה בזה. גם ההתבוללות וגם הלאומיות שואפות לשלמות, שונאות את החצאיות ואת הקרעים, ההתבוללות באה אל רחוב היהודים בשם רעיון מזהיר ושמשי, בשם רעיון התאחדות כל העמים למשפחה אחת, בשם השכלה בת השמים (יותר נכון, בת השמש) המאחדת את כל יושבי הארץ מקצה האחד עד קצה השני. ההתבוללות שאפה לבער מקרבנו את הרפש והוהמה הפנימיים והחיצוניים שבנו, לזקף את קומתנו הכפוסה, לעשות אותנו לאנשים בעלי גאון ובכרת ערך עצמי. — ואחריה באה הלאומיות, אויבתה הנוראה. אבל אויבת זו גם היא באה בשם השלמות, בשם עתיד מזהיר הנשקף לנו בתור עם עומד ברשות עצמו, עם יושב בארצו, היודע את ערכו ומכיר את חשיבותו, ובתור עם חפשי כזה (ולא על ידי כולל עצמיותנו, כמו שחשבו המתבוללים) נהיה דומים לשאר העמים ונתאחד עם המשפחה האנושית כלה. הלאומיות שואפת לתת לנו מולדת ושפה, לעשות אותנו לעם אחד מאוח: אחדות

אורגנית. גם ההתבוללות וגם הלאומיות באו לבטל את הגלותיות, את דו הפרצופיות שיצרה לנו הגלות. זהו ערכם הגדול של שני הרעיונות ההפכים האלה. אבל מה נשאר לנו עכשיו מהרעיונות הגדולים האלה? המתבוללים אינם מתבוללים והלאומיים אינם לאומיים. גם אלה וגם אלה מרכיבי ראש לכאן ולכאן. הכל טוב. ארץ ישראל טובה, וגם הגלות טובה (מובן, שאנחנו מדברים כאן על הגלות בתור אידיאה, שאנחנו הלאומיים, צריכים להתנגד לה בהחלט, לשלל אותה לגמרי, ולא על הגלות בתור סיריטוריות שלעולם לא נחדל לשבת עליהן) ושעל כן איננו יכולים לשלל גלות זו לעולם) עברית טובה, וגם לשון מדוברת טובה, אנשים שצועקים כל ימיהם, ארץ ישראל שוכחים במשך חודשים שלמים שישנה ארץ כזאת בעולם, אנשים שצועקים, עברית אין בכחם ואין גם ברצונם להוציא אפילו עתון עברי אחד בכל הארץ, אנשים שצועקים, תחייה כל תחיתם היא שנתנים פרוטות אחדות לשם איזה מוסד ארצי ישראלי או תרבותי. הכל נתנונה אין שלמות. ולכן אנחנו עומדים בשעה הרת עולם זו בידים ריקות ובלב נבוב.

ב. קלוזנר.

החניך במדור התחתון

אנו מדרך נשים אצילות לנו, אין משיחים בסלונים בילדים. ואין פן המנהג חימה לסמל בשאלת החנוך ולהכניס את חורי הילדים אל הסלונים הספרותיים שלנו. מי מגדולי המחשבה והספרות שלנו דן בשאלה זו? ואיה הן היצירות האמנותיות העבריות המסמלות במרובלימה זו? ואיה היא הפילוסופיה והשירי והמדע, של החנוך בספרותנו? וקברניטי הספרות אינם מרגישים, פי את נפש היצירה והספרות הם קובעים בה. כי הרי החנוך עוברת חיים הוא, ומעולם הגדולים הוא בא, וכשהספרות מדירה את עצמה ממשנת החנוך, הרי מסרישה ומרחיקה היא את עצמה בכוחה מהקף חיים רחב וחשוב.

כל מה שהדולים עושים מתוך רצון וכוונה לטובת גידולם והתסתחותם של הילדים ולשם אכשרתם לחי עתידם הרי זה חנוך. וכשמעשי החנוך מגיעים לידי שישה קבוצה ומוכרת למפרע על יסוד השקפת עולם מסוימת, מתעלה החנוך מעולם העשיה לעולם האצילות. ותורת החנוך ומעשי החנוך מדמות דיוקנם של תורת החיים ומעשי החיים של הגדולים הם. ומוסדות החנוך מעין שאר מוסדות החיים הם חלק אורגני של ההסתדרות החיים האנושיים.

וכשאתה רוצה להכיר את חיי הגדולים, כך אל החנוך. שהם משתקפים בו בוועיר אנמני. וכשאתה מסתכל אל עולם החנוך בישראל, אתה מכיר עד כמה פגום הוא עולם חיינו ועד כמה פעור הוא תיקון והשלמה. אלא שמדעטים הם בינינו הבאים להסתכל אל החנוך. ועובדה אופית זו גופה מוכיחה לסדי עד כמה לקויה היא ראיית החיים שלנו. אין עיגנו חודרת לתוך העתיד. החנוך המכונן מדאגת העתיד בו. דרך מעשי החנוך משתתפים בני הדור ההוא ברקמת יצירתו של העתיד. יורד תורת החנוך מגדיר לו הדור הנוכחי את תפסתו ואת השקפתו הוא על העתיד. ואף מניח הוא יסוד לחיי העולם הבא ולהשארת הנפש שלו. ואינו מעשי החנוך שלנו מפורים ומספרדים. אין לנו עדיין תפיסת עתיד ולא ציור בהיר מהתרקמות צביונו של הבא. ואין אנו משתתפים מתוך הכרה והשקפת עולם מסוימה בהתהוותו והתיצרותו של הנולד. כי אין לנו תורת חנוך. והיה לא תהיה לנו נחלא והשארת הנפש באותו העולם הרוחני של הדור הבא, אורתו של העתיד. כי רק דרך שערי החנוך עוברים ומגיעים לעולם הבא. וקצרת ראינתו גורת עלינו כרת. ויבא דור חדש ואתנו לא ידע ולע יחפץ לדעת. כי אף אנו לא הפצנו לדעת אותו, לדאג לו ולהשתתף מתוך הכרה ורצון ביצירת הינו. וכל זה דוקא בימי הדור המרבה כל כך להתחדר בדבורו על דברי העתיד וגאולתו

ובחיים החוללו שניים כבירים במעשי חנוכנו. יש מהם שבאו בעשיה, של וסביבה המכרחת

אותנו להסתכל אליה. וכמה אנרגיה לארצית נבלעה בזה. חמשים שנות עבודה של כיתה בארצות הקדם; חמשים שנות עבודה של המפיצים ברחבת גבולותיה של רוסיה. וחוצאות חיים מרובות היו למרץ ולעזמה שהושקעו בעבודת חנוך ה. ובשנים האחרונות, בשנות פצרות מלחמה, התגלה זרם כביר של התאמצות תקיפה לסדר את פעולת חנוכו. ובא"י הופיעו מעשי חנוך ופעולות חנוך ממזרח עד מערב, אולם כל אלה המעשים החנוכיים עדיין לא הניצו לידי ערך לאומי, כי עדיין לא עלו עד לידי ההכרה הלאומית ועוד לא נעשו לקניני תרבותנו. כי מכיון שהיצירה האמנותית המדעית שלנו לא הכניסה אל תוכה את כל מסכת הרקמה החנוכית הזאת, הרי נמצאים כל מעשי החנוך במדור התחתון של הדעת הלאומית.

ומשום זה רבו כל כך הסעויות והשגיאות בעולם חנוכו וגדול הפירור והפיזור בזה. כשאין הא"ה לאומית וילאית, שוררים התהו ובזיו, מתלבשים מבלי מצא דרך נכונה. והאינרגיה החנוכית הלאומית יוצאת שכרה בהפסדה.

והאם עדיין לא הגיעה שעת אור של יצירה בחנוך העברי?

פנחס שיפמאן.

קלוב עברי בורשה.

הברת "תירבות" נגשת לפתוח קלוב עברי בורשה. אנו אומרים לה: ישר-כחה. תעשה ותצליח! ועוד אנו אומרים לה: אם היא רוצה להצליח באמת עליה לעשות את הקלוב באופן מוצלח, כלומר, שלא תכשל גם עכשיו, כדרכה תמיד בשעת בנית מוסד חדש, יותר מדאי בהיטור הבעל-בית, שלא תתן ליסוד זה שליטה יתירה עליה, לפי שהוא אינו מסוגל להיות רוח-החיה. הוא בא תמיד אל הפתיחה עם הברכות לקבל כבודים, ואחרי כן הוא נעלם עד יומא דפגרא שני, החל על פי רוב לשנה הבאה. (ב) לבלי לבחור ביושבי ראש ובתכרי ההנהלה של כבוד, אלו שהם עצמם שבעים ואינם זקוקים כלל לבית-ועד עברי ואינם עוסקים בזה בלתי מתוך רגש פילנטרופי אל העברית, כי אם למשוך אל העבודה את הרעבים והצמאים לדבר ה', אלו, המבקשים לבנות בית-ועד בשביל עצמם ורק בשביל עצמם. (ג) ממילא מובן, שצריך למשוך אנשים, המשגיגים באמת בעבודה העברית ולא עושים אותה מן השפה ולחוץ לשם פרוגרסה. והללו מצוים רק בין הצעירים ובין האלימנטים הרמוקרטים דוקא.

ואם הברת "תירבות" לא תשים לכתחילה את לבה על כך, טועו של הקלוב להיות ריק (כמובן כשבוץ או כחדש אחרי ה"פתיחה" החגיגית) ובין כתליו יתגלגל הפהוק הגדול ירום הורו.

הפנה העברית.

איך מפנה עברית? לאן נעלמו אותן המודעות בעתונים של ערב שבת, שהיו מבשרות לנו על הקומץ הקטן של צעירים עברים, המתכנשים בבירת סולניה, בתוך ההמולה של חולין, סחר-מכר, ברכוש ובפוליטיקה, ללמוד פרק בתנ"ך, ולהכריז על הלגיון העברי של צעירים גלובים? — ואנו ראינו באמת חיל גדול של עינים מתנוצצות באחת מאספותיה של ה"מנה" באולם "עבריה", עסקו שבה בבקרתחארים — ולאן נעלמתם, חברים טובים, אחרי הלהבות שחצבתם בבקרת עבודת אחרים? מפני מה אין קולכם נשמע? — המעטה היא העבודה לפניכם, אם באמת שואפים אתם למעשים ולא רק לבקר את האחרים? — מפני מה עיבתם את הפרק בתנ"ך? — ומפני מה אין אתם עורכים נשפים? — ולמה אין אתם מרכיזים באמת את הלגיון העברי, שיהיה תמיד ער וחי הן בדבור העברי והן בעבודה? — מפני מה? —

העולם.

העולם הנע ונוד מבריאתו — סמל האומה הנודדת — מקלן לויילנה ומיילנה לארדיסה — נטה עכשיו ללינה לבירת גרמניה וחדש שם את געוריו. געוריו? לא דוקא. געורים לא היו לו, כמדומה, מימיו. הוא נולד בוגר. כלי מבטאה של הדעה המיושבת, הן בציונות והן בספרות, לא הכה מעולם גלים ולא הלהיב לבבות. בנחת ובנימוסיות, בסגנון מנוסה ובהגנה על כל מקובל וגם שבלוני היה קולה לו לאטו. ובענוה. — וכוו הוא גם המהרורה הברלינית. אנו שמחים על

התחדשותו של נחל שקט זה, אם כי אחרים הם הטעם והריח של כל מה השט ונגרף שם עם
הרמיו. צריך שיהיה בא אלינו בכל שבוע אורח זה עם המעטפה הכתומה. בואך לשלום

שאלה

האם יש רשות לאדם, שאינו מאמין בתחית הלשון והתרבות העברית וגם עזין הוא אותו
על פי השקפותיו, אם הוא בעל רגש מוסרי, להיות מורה ללשון ותרבות זו? האם למוד הלשון
העברית אינו אלא ענין טכני, כמו לימוד הפיסיקה, למשל, שאינו שייך כלל לדעותיו והשקפותיו
של האדם, המומחה לידיעת מקצוע זה, או הלמוד העברי הנהו גם כן עבודה לאידיאל אנושי
מוסרי? וכלום האב, המוסר את בנו למורה עברית, מתכוון רק לידיעת הלשון בלבד ולא לשתול
ובלב בנו אהבה ומסירות נפש? — והרי נמצא, שהמורה, שהוא בעל השקפה אחרת, גונב את האב
ודת התרבות?

על קבר אחי.

אנו נותנים בחוברת זו מקום להשורות הפשוטות על קבר אחי, שנכתבו בלא טלולים
אמנותיים בידי איש מן העם, לא-סופר, שטובה הוא לנו הלשון הפשוטה של לב ישר וכואב
משבעים הלשונות של חכמי האמנות.

קובצים מוקדשים

בימים האחרונים נשתרש אצלינו ביותר המנהג המקובל להוציא לאור קובצים מוקדשים,
לכבודו של סופר מת או חתן-יובל, יביל לחיים. שבהם משתתפת כנופיה של סופרים עם מאמרי
הערכה, הספר וקלוט. אינו ידוע עד כמה מאמרים הללו, שעל פי רוב הם נכתבים ע"י הזמנה,
בלי התעררות עצמית, כמעט בלי יחס נפשי מיוחד, ובוהירות נמוגמת של מומחים לשמה חתנים
ולנחם אבלים מועילים להאיר באמת את פרצומו של הסופר הנדון. יותר קרוב לאמר, שמאמרים
הללו, שכותביהם כמעט תמיד חוזרים איש על דברי השני או עושים מעשי להטים כדי לשנות
מעט מדברי השני, אינם אלא מגבבים דברים בטלים ושוללים את המקום מדברי עיון ומחשבה
ראוים לשם זה.

מאת המערכת

רשימתנו "חיים נחמן בייליק לחג יובלו" נדפסה בחוברת ג', מסבות טיכניות, בסוף
החוברת, למי שלא הפצנו לעבור בשתיקה על "חיים נחמן בייליק ויובלו" — נתנו מקום להבעת
רגשותינו בחוברת עם צאתה לאור, ולו גם בסופה. כי למי דעתנו, כבודו של סופר ואדם בכל
מקום, ואף גם ביוף הגליון.

ספרים שנתקבלו לבית-המערכת.

הת"ר ירחון למדע, לספרות ולציוניות. העורך: ראובן בריינין. שנה תשיעית. כסלו. תרפ"ג.
חוברת י. ניו-יורק.

הנביא חזיון בשלש מערכות מאת יצחק קצנלעון,

הבימה העברית שנה ראשונה. בואינוס איירוס. תרפ"א חוברת א. — ה. העורך י. ל. גורליק.

החלוץ ירחון. שנה ראשונה. בואינוס איירוס. תרפ"ב. חוברת א. — ה. העורך י. ל. גורליק.

בלי מולדת רומן. הרמן בנג. הוצאת שטיבל. ורשה. תרפ"ג. תרגם ה. ש. בן-אברם.

אנשי מופת ר. ו. אמרסון הוצ"ש. ורשה. תרפ"ג. תרגם מאנגלית י. ל. ברוך.

הכופר מסואנה גרהרס הויפטמאן, הוצאת שטיבל. תרגם דוד פויגל.

הפועל הצעיר ח. — ט. י. — א.

מרקבטו מסו חזיון. י. ו. גסה תרגם יעקב כהן עם פמוא מאת ס. לחובר. הוצאת שטיבל.

ורשה, תרפ"ג.

הדוד וניה סצינות נחיי הכפר בארבע מערכות, אנכון ז'חוב. תרגם ח. ש. בן-אברם הוצאת-
שטיבל, ורשה, תרפ"ג.

התרג' ירחון למדע, לספרות ולציוניות. העורך ראובן בריגין. שנה השיעית. סבת. תרפ"ג.
חזרת י"א. ניו-יורק.

ספור נסיעת דוד ראובני הוציא לאור בשנת ארבע מאות לנסיעתו, אברהם כהנא בשנת
תרפ"ב

האניות האחרונות רומן. א. ראובני. הוצאת שטיבל ורשה. תרפ"ג.
כתבי יוסף בן מתתיהו תולדות מלחמת היהודים עם הרומאים. מתורגמים מן המקור היווני
על ידי ד"ר י. ג. שמחוני. הוצאת שטיבל. ורשה. תרפ"ג.

הכן החובות, קולות שיצאו לאור.

חזרת א'

על עומקי ההויה—הלל ציטלין; העגל, ספור—א. שטיינמאן; תהו, רשימה—צ. ז. ויינברג; מספר
המכתמים—יעקב כהן; למועד מועדים, שיר, אהרן ציטלין; עקרים—א. חן; אדם באהל—מיכאל
שטרנברג; אהבה וכבוד—פנחס שיממן; מחשבות בזמן—א. שטיינמאן; אמנותנו העשמית—מנחם
לחזר; הערות קטנות; ספרים שהגיעו למערכת.

חזרת ב'

הדת והאירציונליות—בן-ציון רמפורט; סחבות, שיר—מ. סצורני; סמנים ורמזים—א. שטיינמאן;
שירים (III-I)—יעקב שיכמן; עקרים—א. חן; אדם באהל—מיכאל שטרנברג; שתי תקופות של
אצירה—יוסף נתנון; קסעים (לקטים ממכתביו) ח. איבסן; ביערות פולין—ל. קעניג; הערות
קטנות: אחד—ב. קלויזנר; "התרבות" בפולניה; אגודת הסופרים והעיתונאים; הרחוב—א. ש.
לצעיר מס—צורי. "הדים"; ספרים שנתקבלו לבית המערכת.

חזרת ג'

מלחמת המסחה—יוסף נתנון; תעושה, סוגמה—אהרן ציטלין; פגישה, שיר—צ. ז. ויינברג;
פגישה, שיר ינאימו אראלם—שירים—פ. ד. לאנגער; באמצע העולם—א. צ. גרינברג; החסידות—
פ. שיממן; מת וחי—פ. שטיינמאן; האמנות והישרות—ל. קעניג; האור אגנוז—ר' נחמן מברסלב;
מחשבות בזמן ג. על ההערכה המקובלת—א. שטיינמאן; הערות קטנות: הנכנסים והיוצאים—
מרכו; רומן עברי; אגדות יון; ספר הזהר; רעיונות מרקוס ארליוס; תולדות הפילוסופיה החדשה;
בן אליעזר; על הגבולין—א. ש. ספרים שנתקבלו לבית המערכת.

תקון מסות.

עמוד 139 שורה י"ז במקום ואצבא צ"ל ואצבע.